

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Bakalářská práce

Platební karty a jejich využití

AUTORKA PRÁCE: Kateřina Kurcová
VEDOUCÍ PRÁCE: Ing. Michal Steininger

© 2011 ČZU v Praze

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Akademický rok 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Kateřina Kurcová

obor Podnikání a administrativa

Vedoucí katedry Vám ve smyslu Studijního a zkušebního řádu ČZU v Praze
čl. 16 určuje tuto bakalářskou práci.

Název práce: **Platební karty a jejich využití**

Osnova bakalářské práce:

1. Úvod
2. Cíl práce a metodika
3. Literární rešerše
4. Vlastní práce - využitelnost platebních karet
5. Závěr
6. Seznam použitých zdrojů
7. Přílohy

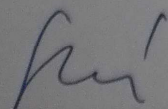
Rozsah hlavní textové části: 30 - 40 stran

Doporučené zdroje:

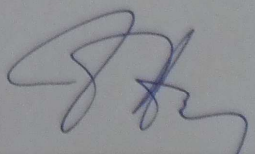
- CRIBB, J. Peníze. 1. vydání. Praha: Fortuna Print, 1993. 63 stran.
EMILIAN, C. - SCHWEITZER, A. Už nikdy na mizině!. 1. vydání. Praha : BB art, 2004. 100 stran. ISBN 80-7341-144-X.
JUŘÍK, P. Encyklopedie platebních karet: historie, současnost a budoucnost peněz a platebních karet. 1. vydání. Praha: Grada 2003. 312 stran. ISBN 80-247-0685-7.
JUŘÍK, P. Platební karty 1870-2006: velká encyklopedie. 1. vydání. Praha: Grada, 2006. 296 stran. ISBN 80-247-1381-0.
JUŘÍK, P. Svět platebních a identifikačních karet. 2. Přepřacované vydání, Praha: Grada 2001. 175 stran. ISBN 80-247-0195-2.
SCHLOSBERGER, O. Elektronické platební prostředky. 1. vydání. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2005. 144 stran. ISBN 80-7265-073-4.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Michal Steininger**

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2011

.....
Vedoucí katedry

.....
Děkan

V Praze dne: 11. 3. 2010

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Platební karty a jejich využití" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 27. 3. 2011

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu bakalářské práce Ing. Michalu Steiningerovi za cenná doporučení, která mi poskytoval během konzultací, a jeho odborné vedení při zpracování této bakalářské práce. Zároveň bych velice ráda poděkovala specialistovi na problematiku platebních karet RNDr. Michalu Valenčíkovi, jehož poznatky, podněty a cenné rady vedly k obohacení celé práce.

Platební karty a jejich využití

Pay cards and their utilization

Souhrn

Bakalářská práce je zpracována na téma „Platební karty a jejich využití“ a dělí se do dvou základních částí. První z nich, část teoretická, popisuje historii platebních karet. Patří sem také všeobecná charakteristika od vymezení jednotlivých druhů platebních karet, jaké mají náležitosti, přes způsob a možnosti jejich využití až po výhody přinášející nejen držitelům, ale také obchodníkovi a v neposlední řadě i samotné bance.

V praktické části je důraz kladen na zachycení vývoje platebních karet v čase. Práce seznamuje nejen s tím, jak se vyvíjel samotný počet vydaných karet, ale také vývoj souvisejících oblastí. Tedy to, jak se vyvíjela situace ve sféře bankomatů, jak se měnila situace v obchodních místech a v internetovém prostředí. Pro lepší orientaci a jasnější dílčí výstupy je práce doplněna o tabulky, jejichž data jsou následně vyobrazena formou čitelných grafů.

Klíčová slova: banka, bankomat, klient, obchodní místo, platební karta, platební terminál

Summary

The bachelor thesis theme is “Pay cards and their utilization” and is divided into two parts. The first part, theoretical part, deals with pay cards history. Also general characterization as pay cards types, its appurtenances, methods and use possibilities belongs into this part. The benefits to owner, dealer and last but not least to bank are under consideration.

The aim of practical part is to catch the progression dependence in time scale. The data of extradited pay cards and coherent fields are used in this bachelor thesis. Several indicators about cash machines, how the trend in business field and internet payments were changed are written in this bachelor thesis. The thesis is added by tables and consequent charts for the purpose of better orientation in the dilemma.

Keywords: bank, cash machine, client, business place, pay card, pay terminal

OBSAH:

1. ÚVOD	- 9 -
2. CÍL PRÁCE A METODIKA	- 10 -
3. HISTORIE PLATEBNÍCH KARET	- 10 -
3.1 UNIVERZÁLNÍ CHARGE CARD	- 12 -
3.2 BANKOVNÍ KARTY	- 13 -
4. POPIS A NÁLEŽITOSTI PLATEBNÍCH KARET	- 16 -
4.1 PŘEDNÍ STRANA PLATEBNÍ KARTY	- 16 -
4.2 ZADNÍ STRANA PLATEBNÍ KARTY	- 17 -
4.2.1 <i>Podpisový proužek</i>	- 17 -
4.2.2 <i>Magnetický proužek</i>	- 18 -
5. OCHRANA PLATEBNÍCH KARET	- 19 -
5.1 OCHRANA KARTY PROTI ZNEUŽITÍ DRŽITELEM	- 19 -
5.2 OCHRANA KARTY PROTI ZNEUŽITÍ CIZÍ OSOBOU	- 20 -
5.3 OCHRANA KARTY PROTI PADĚLÁNÍ	- 21 -
5.3.1 <i>Fyzická ochrana</i>	- 22 -
5.3.2 <i>Systémová ochrana</i>	- 23 -
6. DRUHY PLATEBNÍCH KARET	- 23 -
6.1 DĚLENÍ PODLE DRUHU ZÁZNAMU NA KARTĚ	- 23 -
6.1.1 <i>Reliéfní písmo</i>	- 24 -
6.1.2 <i>Magnetický záznam</i>	- 24 -
6.1.3 <i>Čipové karty</i>	- 24 -
6.1.4 <i>Karty laserové</i>	- 24 -
6.2 DĚLENÍ PODLE ZPŮSOBU ZÚČTOVÁNÍ TRANSAKCÍ	- 25 -
6.2.1 <i>Charge Card</i>	- 25 -
6.2.2 <i>Credit Card (úvěrová karta)</i>	- 25 -
6.2.3 <i>Debit Card (debetní karta)</i>	- 25 -
6.3 DĚLENÍ PODLE ZPŮSOBU POUŽITÍ KARTY	- 26 -
6.3.1 <i>Šeková záruční karta</i>	- 26 -
6.3.2 <i>Bankomatová karta</i>	- 26 -
6.3.3 <i>Platební karta</i>	- 26 -
6.3.4 <i>Předplatní karta</i>	- 26 -
6.4 DĚLENÍ PODLE UŽIVATELE	- 27 -
6.4.1 <i>Osobní karta</i>	- 27 -
6.4.2 <i>Služební karta</i>	- 27 -
6.5 DĚLENÍ PODLE ROZSAHU POUŽITÍ KARTY	- 27 -

6.5.1	<i>Tuzemské karty</i>	- 27 -
6.5.2	<i>Mezinárodní karty</i>	- 27 -
6.6	MARKETINGOVÉ ČLENĚNÍ	- 28 -
6.6.1	<i>Základní karty</i>	- 28 -
6.6.2	<i>Prestižní karty</i>	- 28 -
6.6.3	<i>Výběrové karty</i>	- 28 -
7.	ZPŮSOB A MOŽNOSTI VYUŽITÍ PLATEBNÍCH KARET	- 28 -
7.1	VÝBĚR HOTOVOSTI V BANKOMATECH.....	- 29 -
7.2	VÝBĚR HOTOVOSTI NA POBOČKÁCH BANK	- 29 -
7.3	BEZHOTOVOSTNÍ PLACENÍ.....	- 29 -
7.4	TRANSAKCE MO/TO.....	- 30 -
7.5	TRANSAKCE PROSTŘEDNICTVÍM INTERNETU	- 30 -
7.6	TRANSAKCE M-COMMERCE.....	- 30 -
8.	VÝHODY PLATEBNÍCH KARET	- 31 -
8.1	VÝHODY DRŽITELE KARTY	- 31 -
8.2	VÝHODY PRO OBCHODNÍKY.....	- 31 -
8.3	VÝHODY PRO VYDAVATELE KARTY.....	- 32 -
9.	TŘÍČLENNÝ ŘETĚZEC PŘI VYUŽÍVÁNÍ PLATEBNÍCH KARET.....	- 32 -
9.1	PRVNÍ ČLÁNEK ŘETĚZCE – KLIENT.....	- 32 -
9.2	DRUHÝ ČLÁNEK ŘETĚZCE - BANKA.....	- 33 -
9.3	TŘETÍ ČLÁNEK ŘETĚZCE - OBCHODNÍK	- 34 -
10.	VÝVOJ VYUŽÍVÁNÍ PLATEBNÍCH KARET V ČR	- 35 -
10.1	VÝVOJ POČTU PLATEBNÍCH KARET V ČR V LETECH 2005 – 2010	- 35 -
10.2	VÝVOJ V OBLASTI BANKOMATŮ V ČR V LETECH 2005 – 2010	- 39 -
10.3	VÝVOJ OBCHODNÍCH MÍST V ČR V LETECH 2005 – 2010	- 42 -
10.4	VÝVOJ PLATEBNÍCH KARET VYDANÝCH V ČR V LETECH 2005 – 2010	- 44 -
10.5	VÝVOJ V INTERNETOVÉM PROSTŘEDÍ V ČR V LETECH 2005 – 2010	- 46 -
11.	ZÁVĚR.....	- 48 -
12.	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	- 52 -
13.	SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	- 53 -
14.	SEZNAM GRAFŮ, TABULEK A SCHÉMÁT	- 53 -

1. Úvod

Dobře, kdy při potřebě hotovosti bylo nutné dojet si ji vybrat přímo do budovy své banky, už dávno „odzvonoilo“. Poděkovat za to lze malému vynálezu vzniklému na půdě Spojených států amerických jménem platební karta. Mnozí si již nemohou a vlastně zřejmě ani nechtějí představit svět bez této malé barevné plastické kartičky.

První platební karta, která spatřila světlo světa v roce 1914, byla tehdy vyhotovena ještě z plechu a ušla opravdu veliký kus cesty, aby mohla připomínat dnešní moderní instrument bezhotovostního platebního styku. Platební karta si na trhu vydobyla úctyhodné postavení a stala se nedílnou součástí každé peněženky.

Platební karty mají opravdu bohatou historii, která se datuje, jak již bylo výše zmíněno, od roku 1914. První platební kartu vydala společnost Western Union Telegraph Company, která nabídla svým klientům tzv. Identification Card. Nejen ona, ale i její následnice čelily řadě nástrah a překážek, které musely postupem času překonávat a přizpůsobovat se stále sílícím moderním technologiím a samozřejmě také požadavkům těch, pro které byly určeny.

Aby však mohlo dojít ke vzniku a následnému vývoji platebních karet, je třeba zmínit jejich vydávající instituce – banky. Také ony musely projít nelehkým vývojem, aby dosáhly podoby, ve které jsou známy dnes. Chtěla – li být banka dobrou a konkurence schopnou, musela pružně reagovat na sílící požadavky kladené také na platební karty. Což ovšem platí i pro banky dnešní. Na českém bankovním trhu v současné době figuruje zhruba 40 více či méně známých bank. Mezi pěticí českých velikanů lze jistě zařadit Českou spořitelnu, a.s., ČSOB, a.s., Komerční banku, a.s., UniCredit bank, a.s. a Raiffeisenbank, a.s.

Práce nyní v další části popisuje historii platebních karet, s jakými možnými druhy karet se lze setkat, jaké jsou jejich náležitosti a způsoby možného využití, jak jsou chráněny a jaké přinášejí výhody. Následně je zobrazen jejich vývoj v České republice v čase, který je uspořádán pomocí přehledných tabulek, doprovázen nejen grafem, ale také slovním komentářem.

2. Cíl práce a metodika

Tato práce si klade dva hlavní cíle. Prvním z nich je nejen komplexní představení platebních karet, ale i jejich charakteristika a vytvoření přehledného textu, v němž se čtenář o platebních kartách dozví vše podstatné.

Druhým, neméně důležitým, cílem je deskripce dosavadního vývoje platebních karet v České republice na základě jeho jednoduché analýzy v určitém časovém horizontu. Tedy to, jak jsou platební karty v České republice využívány. Toto celkové zhodnocení v konkrétních číslech a s konkrétními výstupy by mělo ukázat, jak se vyvíjí problematika platebních karet v České republice a s tím související oblasti, např. bankomatová či obchodní sféra.

Základní metodikou použitou pro zpracování a splnění prvního cíle bude především studium odborné literatury na dané téma a následné systematické uspořádání získaných poznatků. Pro zjištění aktuálních údajů a případné doplnění literatury bude zapojeno i internetové vyhledávání.

Ke splnění druhého cíle bude třeba čerpat z již nabytých poznatků při vyhotovování první části práce. Stěžejní metodikou pro naplnění druhého cíle bude analýza získaných dat a jejich následné vyhodnocení pomocí tabulek a grafů. Neméně důležitá bude konzultace se specialisty v tomto oboru a pracovníky bank.

3. Historie platebních karet

Platební karty jsou americkým vynálezem a i většina mezinárodních platebních systémů a technických řešení vznikla na půdě USA. Stačilo několik náhod, ke kterým se přidaly šťastné okolnosti a v neposlední řadě nápady, které vedly ke vzniku nového finančního produktu, a to platebních karet, bez nichž si již dnes opravdu velká část klientů bank a bank samotných nedokáže představit žít v dnešním světě. (Juřík, 2003)

První platební karta na světě, která byla vyrobena z plechu a podobala se vojenským štítkům, byla vydána v roce 1914 americkou telefonní a telegrafní společností Western Union Telegraph Company. Pro své stálé zákazníky začala společnost Western Union Telegraph Company vydávat tzv. Identification Card. Tato karta, která byla zákazníkům vydávána zdarma, měla platnost po jeden rok. Klienti byli díky ní oprávněni k telefonování a zasílání telegramů prostřednictvím pozemních i lodních poboček bez nutnosti okamžitého placení. Majiteli karty byl

zaslán každý měsíc soupis provedených telefonátů a poslaných telegramů, jejich dílčí ceny a celkový součet. Klientovou povinností poté bylo tento soupis vyrovnat bankovním převodem nebo šekem. Lze říci, že již první platební karty byly jistou formou spotřebitelského úvěru – klienti utratili ve většině případů mnohem více peněz, než kdyby museli zaplatit ihned v hotovosti. Důvodem, který vedl společnost Western Union k vydávání Identification Card, byla zejména snaha udržet si ve stále sílící konkurenci firem dobré klienty a získat klienty nové. Zároveň chtěla společnost přimět své klienty k častějšímu používání jejich možností bezhotovostního placení. V dnešním pojetí je možné typ této karty označit jako kartu věrností. Díky těmto kartám se zvýšily příjmy společnosti, protože placení kartou bylo pro klienty pohodlnější a bylo pro ně zároveň snazší utratit peněz více. (Juřík, 2001; Marvanová, Schlossberger a kol., 1998; Schlossberger, Hozák, 2005)

V roce 1924 byla nabídnuta vybraným klientům a zaměstnancům kreditní karta společnosti General Petroleum Corporation of California (dnešní Mobil Oil). Tuto kartu bylo možno využít k bezhotovostnímu placení pohonných hmot, náhradních dílů a služeb v síti jejích čerpacích stanic v USA. Brzy se tímto nechaly inspirovat společnosti Mobil a Shell. Věrností karty se poměrně brzy staly jedním z prostředků konkurenčního boje a velmi rychle je začaly nabízet i další telefonní a telegrafní společnosti, společnosti železniční a obchodní a zároveň i sítě čerpacích stanic. Hlavní nevýhodou těchto věrnostních karet však bylo omezení při jejich použití jen na obchodní síť vydavatele. (Juřík, 2001; Liška, 1995; Schlossberger, Hozák, 2005)

Použití prvních platebních karet bylo poměrně jednoduché a hlavní princip zůstal zachován až do současnosti. Bylo třeba, aby klient předložil svoji kartu a podepsal účet. Prodávající poté ověřil platnost předložené karty a porovnal podpis na účtu se vzorovým podpisem na kartě. Nebyl-li na kartě podpisový vzor, zkontroloval prodávající jméno klienta na kartě s jeho průkazem totožnosti. Účet se pak zasílal do účtárny společnosti, kde došlo k vystavení celkové měsíční faktury. Tímto odloženým placením poskytovala vlastně společnost svým klientům po sjednanou dobu obchodní úvěr. Později přibyla prodávajícímu ještě povinnost zkontrolovat, zda se předložená karta nenachází na seznamu neplatných či zrušených karet. V této době bylo vlastnictví kreditní karty znakem prestiže. Kreditní karty nejen podpořily obchod, ale také se zvětšil objem a četnost nákupů. Jejich nadšený rozvoj byl však

velice přibrzděn hospodářkou krizí ve 30. letech. Téměř úplné zmrazení používání platebních karet přinesla 2. světová válka. V roce 1942 bylo Úřadem federálních rezerv (Federal Reserve Board) zakázáno používání platebních karet vzhledem k omezení spotřebitelských úvěrů, které odčerpávaly zdroje nutné pro vedení války. Opětovné vydávání platebních karet začalo, jakmile byla tato omezení po válce zrušena. Např. v roce 1947 začalo několik amerických železnic vydávat tzv. Travel Card, které byly určeny pro obchodní cestující. Leteckými společnostmi, které se ve stejném roce spojily, byla nabídnuta klientům kreditní karta Universal Air Travel Card, pro jejíž získání bylo podmínkou složení vkladu 425 USD, za což byl obdržen kredit 500 USD. (Juřík, 2001; Juřík, 2003; Marvanová, Schlossberger a kol., 1998; Schlossberger, Hozák, 2005)

3.1 Univerzální Charge Card

Jak již bylo výše zmíněno, velikou nevýhodou věrnostních platebních karet bylo omezení na obchodní síť vydavatelské firmy. Klient mnohdy nevladnil pouze jednu kartu, ale vlastnil karet celou řadu, použitelných v různých sítích obchodů, hotelů a dalších obchodních místech. Významným rokem je rok 1950, kdy byla tato nevýhoda překonána při vzniku společnosti Diners Club International, která zavedla první „klasickou“ platební kartu v dnešním chápání. Důvodem vzniku byla nová myšlenka – vydávat pro své členy identifikační kartu, která by byla použitelná k bezhotovostnímu placení zejména v síti restaurací, hotelů a některých obchodů, které by uzavřely s klubem příslušnou smlouvu. Klub měl obchodním partnerům ručit za závazky svých členů a měl jim proplácet předložené účty. Klub poté členům jednou za měsíc zaslal výpis provedených transakcí, které musel klient klubu uhradit najednou do data splatnosti. Tím, že karta byla univerzálně použitelná, přinášela obchodnímu partnerovi také zvýšení tržby bez nesení rizika případné insolventnosti člena Diners Club. Po obchodním partnerovi se tedy žádalo, aby se podílel na nákladech. Proto došlo k zavedení poplatku (provize) z částky nákupu, který hradil příjemce karty vydavateli karty (5%). Poprvé také došlo na zaúčtování ročního poplatku za vydání a správu karty, který byl hrazen držitelem karty (5 USD). Tato pravidla měla úspěch a již během prvního roku své činnosti vydal Diners Club přes deset tisíc karet, které byly přijímány více než jedním tisícem prvotřídních obchodních míst v USA a Kanadě. V roce 1952 se karta Diners Club stala vůbec

první mezinárodní platební kartou, když začala být přijímána restauracemi a hotely v Kanadě, na Kubě a ve Francii. V roce 1956 došlo k překročení počtu čtvrt milionu karet Diners Club a společnost neměla sobě rovnou konkurenci, i když se o to mnoho jiných pokoušelo. (Juřík, 2001; Juřík, 2003; Marvanová, Schlossberger a kol., 1998; Přádka, Kala, 2000; Schlossberger, Hozák, 2005)

3.2 Bankovní karty

Pod vlivem úspěchu společnosti Diners Club se koncem 60. let o platební karty začaly vážně zajímat i americké banky. Viděly v nich jednak možnost odstranění hotovosti a šeků u svých nejlepších klientů a jednak vytvoření nového zdroje příjmů. První bankovní karta byla vydána v roce 1951 newyorskou společností The Franklin National Bank. Klientům byla karta vydávána zdarma a provedené nákupy musely být uhrazeny do 30, 60 nebo 90 dnů. V průběhu několika následujících let platební karty vydávala asi stovka amerických bank. Všechny tyto banky očekávaly z vydávání a zúčtování platebních karet značné zisky, ale z počátku jim platební karty přinesly ztráty, se kterými se nedokázaly vyrovnat a více jak polovina z těchto bank byla nucena vydávání karet zastavit. V roce 1957 byly již bankovní platební karty vydávány pouze 27 americkými bankami. (Juřík, 2001; Marvanová, Schlossberger a kol., 1998; Schlossberger, Hozák, 2005)

Na první životaschopný projekt bankovní platební karty, který zavedla Bank of America, se čekalo až do roku 1958. Bankovní karta této společnosti nesla název Bank Americard. O úspěšnosti projektu svědčí fakt, že během pouhého jednoho roku od zahájení vydávání těchto karet se jich vydalo přes jeden milion, přičemž bylo dosaženo obratu 75 mil. dolarů. Banka vydávala dva druhy kreditních karet, jednak kartu se základním limitem do 300 USD a jednak pro vybrané klienty kartu s limitem do 500 USD. Lišily se také v tom, že u první karty mohl zákazník nakupovat bez ověření u banky do limitu 50 USD, zatímco u druhé do limitu dvojnásobného, tedy 100 USD. Klienti získali opravdovou kreditní kartu s úrokovou mírou 1,5% měsíčně a flexibilním splácením. Výhody to mělo samozřejmě i pro obchodníky, kterým díky tomu vzrostl obrat, a nemuseli se starat o věrnostní kreditní karty, pokud je tedy nabízeli. Za to vše očekávala banka od obchodníků provizi z obratu ve výši 6% a také si účtovala roční nájem 25 USD za mechanický strojek pro otisk karty na

prodejní doklad. (Juřík, 2001; Marvanová, Schlossberger a kol., 1998; Schlossberger, Hozák, 2005)

Vynořily se však vážné problémy – úvěrová delikvence, která byla odhadována na 4%, dosáhla 22%, a karta se stala středem zájmu podvodníků. Již 20 mil. USD dosáhla ztráta rok po zahájení pilotního provozu. Projekt však zastaven nebyl. Díky změně postupů pro schvalování úvěrových limitů, výběrem obchodníků z vyšších segmentů a dalšími provozními opatřeními se podařilo Bank Americard v roce 1961 dostat ze ztrát. Opět se tím inspirovaly ostatní banky, které se snažily počátkem 60. let Bank of America napodobit. Hovoří se zhruba o počtu 200 bank, které začaly karty opět vydávat. Nicméně o několik let později jich bylo pouze 80, protože opět většina z nich nedokázala vyrovnat své ztráty. (Juřík, 2001; Marvanová, Schlossberger a kol., 1998; Schlossberger, Hozák, 2005)

V roce 1966 Bank of America nabídla vydávání své karty Bank Americard prostřednictvím licence jak dalším americkým bankám, tak i bankám zahraničním (např. Barclays Bank). Tímto činem byl položen základ dnešnímu mezinárodnímu bankovnímu systému VISA. V tomtéž roce vytvořili konkurenti Bank of America vlastní systém platebních karet Interbank Card Association (ICA), který dnes pracuje pod názvem MasterCard. Úkolem ICA bylo zabezpečovat mezibankovní autorizace, clearing a zúčtování transakcí. V roce 1968 se stala členem ICA první zahraniční banka – mexická Banco Nacional de México (Banamex) a zanedlouho na to i evropská společnost Eurocard International a některé banky japonské. (Juřík, 2001; Marvanová, Schlossberger a kol., 1998; Schlossberger, Hozák, 2005)

Banka of America nemohla vůči tomuto vývoji zůstat imunní a také nezůstala. V roce 1967 nabídla svůj kartový program i dalším americkým bankám za licenční poplatek 250 000 USD a zároveň i procentní podíl na každé transakci. Přidružené banky ušetřily vlastní náklady na vývoj a provoz platebních karet a získaly možnost používat formou licence osvědčený systém, který byl provozně výrazně levnější než autonomní systémy. Ovšem přidruženým bankám to nepřineslo jen klady. Nevýhodou pro ně bylo, že karty nesly název jejich velkého konkurenta Bank of America a musely nelibě snášet způsob řízení Bank Americard Service Corporation. Přidružené banky požadovaly větší nezávislost, jako tomu bylo u ICA, která byla podporována jako sdružení bank. Výsledkem tohoto tlaku bylo oddělení operací s platebními kartami od Bank of America a došlo k vytvoření dvou

samostatných neziskových sdružení. Obě dvě tato nezávislá sdružení byla v letech sedmdesátých reorganizována a přijala své současné názvy VISA USA a VISA International. (Juřík, 2001; Marvanová, Schlossberger a kol., 1998)

V polovině padesátých let projevila také zájem o vydávání platebních karet renomovaná cestovní a finanční společnost American Express. Společnost chtěla, aby se platební karta stala pokračovatelem cestovních šeků této společnosti, které používali zákazníci ve více než stovce zemí světa. Nejprve společnost jednala o koupení společnosti Diners Club, ale nakonec v roce 1958 zavedla vlastní platební kartu. K velmi rychlému rozšíření této karty ve 110 zemích světa došlo díky síti 1 100 poboček cestovní kanceláře American Express a pomohla také ta skutečnost, že služby cestovní kanceláře využívaly velké obchodní společnosti a nároční turisté. (Marvanová, Schlossberger a kol., 1998)

I v zahraničí našly americké platební systémy své napodobitele. Rokem 1963 vzniká v Japonsku firma Japan Credit Bureau (JCB), která vycházela ze vzoru American Express. V roce 1964 vznikla ve Švédsku společnost Eurocard, která byla založena bankovní skupinou Wallenberg. V roce 1965, tedy o rok později, se z ní stává holdingová společnost Eurocard International sídlící v Bruselu. V roce 1968 došlo k uzavření strategického partnerství s americkým systémem Master Charge. V témže roce spatřil v Paříži světlo světa poslední významný mezinárodní systém platebních karet. Společnost Eurocheque International byla založena s cílem sjednotit používání šeků v Evropě. Došlo k uzavření dohody mezi evropskými bankami o přijímání svých šeků za jednotných podmínek (maximální zaručená částka šeku apod.). S rokem 1972 došlo ke sjednocení šekových formulářů a vytvoření tzv. eurošeku. Použití eurošeku je možné pouze ve spojení s eurošekovou záruční kartou. V roce 1992 se spojily společnosti Eurocard a Eurocheque a vznikla společnost Europay. Posléze však v roce 2002 byla společnost Europay plně pohlcena společností MasterCard. (Juřík, 2001; Marvanová, Schlossberger a kol., 1998; www.mastercard.com)

V první polovině 70. let objevily banky možnosti magnetického proužku a v reakci na to začaly budovat sítě bankomatů a platebních terminálů. V letech 80. pak banky začaly investovat do vývoje čipových karet. V 90. letech si i nebankovní společnosti začaly uvědomovat, že musí jít se současným trendem, a začaly rozvíjet kreditní karty pro střední vrstvy a dokonce i pro mladé klienty (American Express

Blue Card). Konec 90. let přinesl velké změny nejen internet, ale i mobilní komunikace. Všechny platební systémy vidí v těchto distribučních kanálech velkou budoucnost, otevření nových možností, výzvu, ale také v určitém směru i hrozbu. (Juřík, 2001; Marvanová, Schlossberger a kol., 1998)

4. Popis a náležitosti platebních karet

Podle obecně přijaté a používané definice je platební karta identifikačním dokladem, jejíž rozměry a fyzikální vlastnosti stanovuje mezinárodní norma ISO 3554. Platební karta tedy musí být nejen vyrobena z určitého materiálu, musí také splňovat standardizovaný rozměr – 85,6 x 54,0 x 0,76 mm a v neposlední řadě musí být na kartě uvedeny stanovené informace ve stanovené formě. Platební karta se vyrábí z třívrstvého PVC, od kterého se vyžaduje, aby byl netoxický, odolný proti mechanickému namáhání, proti změnám teploty v rozmezí od mínus 36 do plus 50°C a také se vyžaduje odolnost vůči chemickým vlivům při běžném používání. V současné době již ale kartové asociace umožňují i vydávání karet netradičních tvarů. Tyto karty mají však omezené použití, jelikož se nedají použít např. v ATM. (Marvanová, Schlossberger a kol., 1998; Přádka, Kala, 2000; Schlossberger, Hozák, 2005; Šenkýřová a kol., 1997)

4.1 Přední strana platební karty

Jako personalizace platební karty se nazývá fyzické uvedení údajů o držiteli a o kartě na plast platební karty. Personalizaci je možno provést různými způsoby, podle použití, resp. druhu platební karty. U těch platebních karet, které jsou používány i v mechanických snímačích – imprinterech, jsou na přední straně platební karty uvedeny identifikační údaje o držiteli speciální reliéfní ražbou – embossingem. Pro embossing, který je prováděn normalizovaným písmem OCR 7B (Optical Character Recognition) o velikosti 3, 63 mm, je určena dolní polovina plastiku platební karty, kterou stanovená norma ISO 3554 dělí na 3 řádky: (Dvořák, 1999; Máče, 2006; Marvanová, Schlossberger a kol., 1998; Schlossberger, Hozák, 2005)

- *řádek čísla karty* (Account Number Line), který obsahuje číslo platební karty; předpisem je délka čísla platební karty stanovena na 16 až 19 numerických znaků, u karet American Express je to znaků pouze 15; první číslice určuje druh platební karty (např. karty, které byly vydány systémem MasterCard,

začínají vždy číslem 5, VISA začíná číslem 4 a číslo 9 je vyhrazeno pro národní systémy), spolu s dalšími 5 znaky slouží k identifikaci vydávající banky (tzv. BIN) a ostatní zbylé numerické znaky slouží k identifikaci držitele

- *řádek platnosti karty a vyznačení BIN* (Valid Date Line & BIN), kde se v přední části vykytuje část tzv. BIN (Bank Identification Number) – toto jedinečné číslo je udělováno karetní asociací příslušné bance, to znamená, že podle prvních 6 čísel platební karty je možné jednoznačně určit vydávající banku dané karty; hned za číslem BIN se uvádí platnost platební karty, která se uvádí buď v podobě začátek i konec platnosti (MM/YY - MM/YY), nebo jen konec platnosti karty (MM/YY); počet znaků v tomto řádku je maximálně 19; doba platnosti karet se může lišit, obvykle se jedná o platnost od jednoho roku do několika let; po uplynutí doby platnosti je karta automaticky zablokována a nemůže už být dále používána
- *řádek držitele karty*, kam se uvádí jméno držitele platební karty; u služebních karet se uvádí název podniku, popř. i jméno zaměstnance; i zde je počet znaků limitován maximem 27 znaků

Pro karty, které jsou určeny pouze k elektronickým transakcím (bankomaty, platební terminály) je v poslední době reliéfní písmo nahrazováno hladkým tiskem (Indent Printing) nebo se údaje zaznamenávají laserovým paprskem (Laser Engraving). Většina karet má na přední straně také hologram, který slouží jako ochranný prvek platební karty. Součástí přední strany je také čip, který obsahuje v podstatě tatáž data, která jsou nahrána na magnetický proužek. (Marvanová, Schlossberger a kol., 1998; Schlossberger, Hozák, 2005)

4.2 Zadní strana platební karty

Na straně zadní se obvykle vyskytuje podpisový a magnetický proužek. (Marvanová, Schlossberger a kol., 1998)

4.2.1 Podpisový proužek

Je to místo určené pro záznam podpisového vzoru držitele karty. Je vyroben ze speciálního papíru, který je schopen odhalit jakoukoli změnu původního podpisu.

Někdy je možné se s podpisovým proužkem setkat i na straně lící. (Marvanová, Schlossberger a kol., 1998)

4.2.2 Magnetický proužek

Magnetický proužek slouží jako záznamové médium k uložení dat, která jsou potřebná k provádění elektronických transakcí. Rozlišujeme magnetický proužek dvojího typu: (Marvanová, Schlossberger a kol., 1998; Schlossberger, Hozák, 2005)

- a) *LoCo* (Low Coercivity), což je magnetický proužek s nízkou hustotou záznamového materiálu, který je ale v současné době postupně nahrazován vyspělejším typem *HiCo*
- b) *HiCo* (High Coercivity) je magnetický proužek, který má oproti *LoCo* větší hustotu záznamového materiálu; jeho další výhodou je větší odolnost proti mechanickému a magnetickému poškození vepsaných dat; od roku 1999 je *HiCo* doporučován všemi karetními společnostmi; oproti *LoCo* má jedinou nevýhodu – složitější zápis dat

Magnetický proužek je podle normy ISO rozdělen na tři stopy, které mají přesně definovanou strukturu dat a účel svého použití: (Marvanová, Schlossberger a kol., 1998; Schlossberger, Hozák, 2005)

- a) *stopa I* (Track I) s rozsahem 79 alfanumerických znaků je určena pouze pro čtení dat, slouží pro vnitrostátní a mezinárodní transakce off-line i on-line a obsahuje jméno držitele karty
- b) *stopa II* (Track II) má rozsah 40 numerických znaků, čímž umožňuje také pouze čtení dat; slouží pro vnitrostátní i mezinárodní transakce on-line a dále obsahuje číslo karty (PAN – Primary Account Number), termín platnosti, servisní kódy a bezpečnostní údaje
- c) *stopa III* (Track III) s rozsahem 107 numerických znaků umožňuje již nejen čtení, jako tomu bylo u obou výše zmíněných, ale i zápis dat; slouží pouze pro vnitrostátní provoz off-line a díky normě ISO má vydavatel karty určitou volnost při využití této stopy

Veškeré náležitosti platebních karet lze přehledně uspořádat do následující tabulky č. 1:

Označní vydavatele	název a logo příslušné banky
Číslo platební karty	16 - 19 numerických znaků (2 znaky - druh karty, 5 znaků - identifikace vydávajícího banky, zbytek - identifikace držitele)
Část čísla BIN	4 znaky - čísla BIN (Bank Identification Number), tj. číslo přidělené karetní asociaci dané bance
Platnost platební karty	udání začátku a konce platnosti nebo jen konce platnosti
Jméno držitele	max. 27 znaků, u služebních karet i název podniku
Podpisový proužek	vzor podpisu držitele karty, obvykle na zadní straně
Záznam dat	

Tabulka 1: Náležitosti platebních karet (vlastní zpracování; Máče, 2006)

5. Ochrana platebních karet

Platební karty stejně jako další platební prostředky spadají do kategorie cenin, které nesou riziko podvodů, padělků a jiných trestně právních deliktů. Platební karty neunikly pozornosti pachatelů trestných činů, a proto se velmi brzy objevila zneužití karet vlastními držiteli i cizími osobami. Všechny tyto případy podvodů však vedly k neustálému zdokonalování bezpečnostních technik ochrany karet i samotných platebních transakcí. I samotný držitel platební karty může eliminovat možná zneužití jeho karty např. tím, že kartu bude nosit na bezpečném místě odděleně od průkazu totožnosti. V jeho zájmu je také utajení přiděleného PIN kódu (Personal Identification Number – osobní identifikační číslo), pomocí kterého je možné se autorizovat. Ochranu karet lze rozdělit do několika oblastí. (Juřík, 2001; Marvanová, Schlossberger a kol., 1998)

5.1 Ochrana karty proti zneužití držitelem

Základní ochranou je Credit Scoring, neboli dobrá znalost klienta a schopnost včas zaregistrovat zhoršení jeho finanční situace. Proto banky se svými klienty sjednávají finanční limity transakcí (Spending Limit, Credit Limit). Téměř při každé platební transakci je prováděná autorizace, která ověřuje, zda je požadovaná operace

kryta finančním limitem klienta. Pokud je limit či zůstatek na účtu překročen, odesílá se negativní autorizační odpověď. Platební karta je majetkem vydávající banky. Banka je oprávněna požadovat vrácení platební karty v případě, že klient nebo držitel provede výběr hotovosti či platbu kartou ve výši, která nebyla kryta zůstatkem na účtu, banka se odůvodněně obává zneužití karty nebo v případě, že klient nedodržel podmínky banky. Banka má povinnost vrácené nebo stažené karty z oběhu znehodnotit. (Juřík, 2001; Schlossberger, Hozák, 2005)

5.2 Ochrana karty proti zneužití cizí osobou

Tato ochrana spočívá v ověření totožnosti držitele platební karty – Cardholder Verification Method (CVM). Zatímco použití karty v pobočkách bank a směnárén je vázáno na předložení průkazu totožnosti a podepsání účtenky shodně s podpisovým vzorem na kartě, u bankomatů a ve většině platebních terminálů je použití karty vázáno na znalost identifikačního kódu PIN. Metodou, která se nejčastěji používá k ověření totožnosti držitele karty, je ověření jeho podpisu na prodejním dokladu. Druhou nejpoužívanější metodou je ověření PIN, který vyvinula společnost IBM a poprvé zavedla VISA v roce 1980. Obě dvě výše zmíněné metody ověření mají však svá úskalí. U ověření podpisu má prodávající určitá omezení ve schopnosti rozpoznat falešný podpis od pravého, načež situaci komplikuje i ta skutečnost, že v delším časovém období se většina lidí nepodepisuje stejně. U druhé metody to, že osoba manipulující s kartou zná PIN, ještě nemusí znamenat, že je osobou oprávněnou. Nicméně obě dvě tyto metody jsou širokou veřejností dobře akceptovány a i vydavatelé karet a obchodníci akceptují jejich možná rizika. (Juřík, 2001; Liška, 1995)

V uplynulých 20 letech směřovala veliká pozornost ke studiu jiných metod ověření totožnosti držitele karty, díky kterým by bylo zajištěno mnohem spolehlivější ověření totožnosti, a mohly by v budoucnu nahradit převládající metody. Všechny tyto zkoumané metody se opírají o biometriku, která je založena na skutečnosti, že různé části lidského těla jsou pro každou osobu individuální. Mezi nejznámější biometrické metody patří: (Juřík, 2001; Marvanová, Schlossberger a kol., 1998)

- *fotografie* – ověření touto metodou je nejrozšířenější u identifikačních průkazů (občanské průkazy, cestovní pasy apod.); u platebních karet je

fotografie umístěna na přední nebo zadní straně karty a je jí používáno jako pomocného verifikačního nástroje

- *otisk prstu* – tato metoda se využívá často pro identifikaci osob oprávněných ke vstupu do uzavřených zón; tato metoda je v bankovníctví problematicky uplatnitelná vzhledem k jejímu policejnímu charakteru
- *dynamický rozbor podpisu* – metoda je založena na principu výrazně individuálních rysů psaní; klient provádí svůj podpis speciálním perem, které registruje rychlost, úhel a tlak při podpisu
- *rozbor hlasu* – metoda je založena na rozboru vzorku hlasu oprávněné osoby, kdy při pořízení vzorku držitel karty obvykle vyslovuje řadu číslic od jedné do desíti; poté při použití karty je vyzván, aby řekl určitá náhodně vybraná čísla; tuto metodu využívá např. First National Bank v Jihoafrické republice u bankomatů určených pro negramotnou část populace
- *záznam sítnice* – při této metodě je využito jedinečného uspořádání očního pozadí člověka; v bankovníctví je však opět těžko uplatnitelná, protože pro uživatele představuje určité osobní omezení při verifikaci; své místo má tato metoda ale při ověření osob k přístupu do velice utajených objektů

Na biometriku jsou kladeny určité nároky. Využití určité metody nesmí být zatěžující nebo nepříjemné pro klienta, musí být levné, spolehlivé, rychle a snadno proveditelné bez speciálních nároků na prostředí a zaškolení obsluhy. Je však více než jisté, že i přes veškeré nároky bude biometrika hrát v budoucnu významnou roli v zajištění platebních karet před zneužitím cizí osobou. Studie International Biometric Group v New Yorku, kterou sponzorovala VISA, ukazuje, že více než 75% respondentů by dalo přednost biometrickému ověření své totožnosti před podpisem nebo PIN. (Juřík, 2001)

5.3 Ochrana karty proti padělání

Ochranu systému platebních karet lze dělit do dvou základních kategorií: fyzická ochrana a ochrana systémová. (Juřík, 2001; Schlossberger, Hozák, 2005)

5.3.1 Fyzická ochrana

Do této kategorie ochrany platebních karet je především zahrnuta implementace bezpečnostních prvků přímo na plast nebo magnetický proužek platebních karet. Parametry a umístění striktně určují pravidla asociace. Podle způsobu ochrany můžeme prvky rozdělit na primární a sekundární. (Marvanová, Schlossberger a kol., 1998; Schlossberger, Hozák, 2005)

K primárním se řadí zejména identifikační údaje držitele, které lze snadno ověřit a není potřeba obchodní místo vybavovat zvláštním zařízením.

- podpis držitele karty
- umístění fotografie na kartu
- sklopný efekt u hologramu apod.

Sekundární kontrola nastupuje v případě, že vzniklo podezření, že některý z primárních prvků byl falšován.

- speciální složení materiálu
- speciální obtížně padělatelné ochranné prvky
- speciální ochrana dat

Hlavními ochrannými prvky jsou především: (Juřík, 2001; Liška, 1997; Marvanová, Schlossberger a kol., 1998; Schlossberger, Hozák, 2005)

- *hologram* - jedná se o trojrozměrný obraz, který mění svůj tvar a barvu v závislosti na úhlu dopadajícího světla; pro padělání hologramu je potřeba opravdu vyspělá technologie, která je velice finančně náročná; např. na hologramu karet MasterCard je vyobrazena dvojice zeměkouli a u platebních karet VISA je vyobrazena letící holubice; vůbec poprvé byl hologram použit v roce 1981 u karet MasterCard
- *podpisový proužek* – podpis držitele karty se zaznamenává na zvláštní proužek papíru, který je chráněn proti dodatečné změně podtiskem nebo giloší; speciální papír je zvlášť citlivý na gumování a chemikálie; jakýkoliv zásah do struktury papíru má za následek vystoupení drobných textů „Void“ – neplatné
- poměrně silnou ochranou proti padělání je *používání čipů*; dalšími ochrannými prvky jsou *ceninový tisk, použití ultrafialových barev, umístění fotografie držitele karty, PIN, biometrické metody* apod.

5.3.2 Systémová ochrana

K rychlému odhalení podvodných transakcí používají banky různé detekční systémy, které můžeme rozdělit na *systémy expertní* a *systémy s umělou inteligencí*. Expertní systémy jsou systémy pracující s pevně danými parametry, zatímco systémy s umělou inteligencí se průběžně „učí“ a mění své parametry. (Marvanová, Schlossberger a kol., 1998)

Bezpečnostní systémy společností VISA, MasterCard a některé další pracují s umělou inteligencí a jsou díky tomu schopny velmi rychle rozeznat podezřelé transakce od běžných. Kontrolují se transakce nejen z pohledu zúčtovací banky, ale i z pohledu vydavatele. (Schlossberger, Hozák, 2005)

6. Druhy platebních karet

V průběhu historie platebních karet došlo k jejich rozdělení na řadu druhů, které ale veřejnosti často splývají do názvů kreditní nebo platební karta. Karty jsou děleny do několika skupin podle kritérií, která však pak mohou být na kartě i kombinována. (Marvanová, Schlossberger a kol., 1998)

6.1 Dělení podle druhu záznamu na kartě

Způsob, jakým jsou data zaznamenána, je jedním z faktorů, který ovlivňuje možné způsoby použití karty. Následující schéma (obr. č. 1) ukazuje, že existuje několik druhů záznamu na kartě. (Marvanová, Schlossberger a kol., 1998)

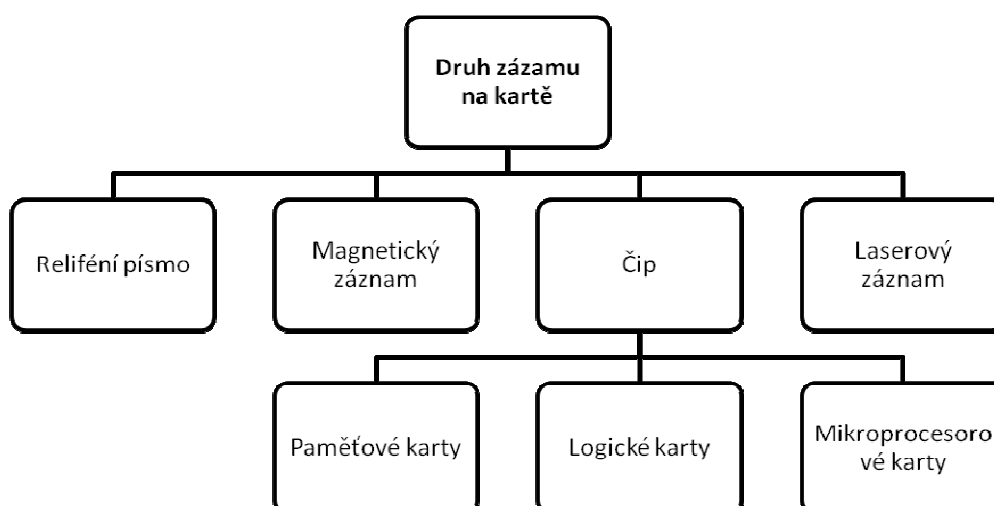

Schéma 1: Dělení karet podle druhu záznamu na kartě

(vlastní zpracování; Marvanová, Schlossberger a kol., 1998)

6.1.1 Reliéfní písmo

Reliéfní písmo je nejstarším druhem záznamu a provádí se vyražením číslic a písmen do karty. Tyto údaje jsou nejčastěji využívány k otisku na prodejní doklad pomocí mechanického snímače (imprinter). (Marvanová, Schlossberger a kol., 1998)

6.1.2 Magnetický záznam

Magnetický záznam je v širším měřítku znám až od 70. let a umožnil zavést u karet službu výplaty peněz z bankomatu a v letech 80. i elektronické placení. Údaje, které jsou na magnetickém proužku, jsou zakódovány. (Marvanová, Schlossberger a kol., 1998)

6.1.3 Čipové karty

U čipových karet je paměťové médium tvořené mikroprocesorem, který je uložený v platební kartě. V roce 1972 byl tento princip patentován Francouzem Morenem. Čipové karty jsou upraveny normou ISO/IEC 7816-1, 2, 3. Čipová karta o normalizované velikosti běžné platební karty je také vyrobena z plastu, ale v tělese karty je uložena polovodičová součástka, která s bankomaty, platebními terminály apod. komunikuje buď pomocí kontaktů, nebo bezkontaktně. Jejich výhodou je vyšší bezpečnost, využití pro více aplikací současně nebo lokální ověření PIN a finančního krytí transakce. Rozlišujeme následující čipové karty: (Marvanová, Schlossberger a kol., 1998)

- *paměťová karta*, která je užívána tam, kde není nejdůležitějším požadavkem stoprocentní zabezpečení; dá se říci, že karta má paměť, ale žádnou „inteligenci“; s tímto druhem je možné se setkat především u telefonních karet
- *logická karta* má již vyšší úroveň svého zabezpečení díky požadavku na vložení tajného kódu (PIN)
- *karta s tzv. aktivní inteligencí* se nazývá mikroprocesorová karta, jejíž čip je vybaven programem a pamětí

6.1.4 Karty laserové

Posledním druhem jsou karty laserové. Tyto karty jsou založeny na stejném principu záznamu dat jako kompaktní disky. Poprvé se tento princip vyzkoušel v polovině 80. let v USA. Vzhledem ke své velké paměťové kapacitě jsou ideální pro

záznamy velkého množství dat. Záznam, který se již jednou provede, však není následně možné smazat. (Marvanová, Schlossberger a kol, 1998)

6.2 Dělení podle způsobu zúčtování transakcí

6.2.1 Charge Card

Tento typ karty je historicky vůbec nejstarší. Držitel provádí úhradu provedených plateb na základě měsíčního výpisu, který klientovi zasílá vydavatel karty. Držitel karty je poté povinen ve stanovené době svůj závazek uhradit. Úhrada se může provádět i formou přímého inkasa z účtu klienta, ke kterému je emitent karty na základě smlouvy s držitelem oprávněn. (Schlossberger, Hozák, 2005)

6.2.2 Credit Card (úvěrová karta)

Tato karta od svého držitele nevyžaduje okamžité splacení jeho závazků, ale poskytuje mu nárok čerpat do sjednané výše revolvingový úvěr. Tento úvěr může držitel karty do stanoveného limitu čerpat v případě potřeby. Vždy se sjednává minimální výše splátky úvěru, obvykle 3-10% z dlužné částky nebo z výše úvěrového limitu. V prvním případě mluvíme o variabilní výši splácení a v případě druhém o fixní výši splácení. Zvláštním druhem kreditních karet jsou nákupní úvěrové karty, které vydávají buď některé leasingové společnosti, nebo společnosti úvěrové. Tyto karty lze uplatnit však pouze v omezené síti obchodů a obvykle neumožňují bezúročné splácení, jedná se např. o Cetelem, Home Credit či OK kartu. (Schlossberger, Hozák, 2005)

6.2.3 Debit Card (debetní karta)

U této karty dochází k zaúčtování platby na účet neprodleně po tom, kdy banka obdrží informaci o jejím provedení. Banka tedy klientovi neposkytuje žádnou formu úvěru. Karta je vydávána k běžnému účtu a držitel díky ní uhrazuje platby za zboží a služby nebo vybírá hotovost z bankomatu. Pro vydávající banku je s těmito kartami spojeno výrazně menší riziko než u dvou výše zmíněných typů karet, proto k nim mají obvykle přístup i méně bonitní klienti. (Schlossberger, Hozák, 2005)

6.3 Dělení podle způsobu použití karty

6.3.1 Šeková záruční karta

Tato karta nemůže být samostatně použita při placení za zboží či služby, ale slouží pouze jako doklad zaručující předkládaný šek. Díky tomuto systému mají banky a obchody zjednodušenou manipulaci s šeky. (Blažíček, Uklein, 1997; Dvořák, 1999; Marvanová, Schlossberger a kol., 1998)

6.3.2 Bankomatová karta

Již z názvu je patrné, že tato karta bude sloužit pouze pro výběry z bankomatů. Nelze s ní tedy platit v obchodních místech za zboží či služby, nelze ji použít ani k výběrům hotovosti na přepážkách poboček bank a ve směnárnách a samozřejmě ji není možné využít ani pro placení přes internet. Dá se říci, že tento typ karty pomalu zaniká, jelikož klienti potřebují služeb více než pouhé vybírání z bankomatu. (Blažíček, Uklein, 1997; Dvořák, 1999; Marvanová, Schlossberger a kol., 1998)

6.3.3 Platební karta

Platební karta je používána zejména při placení v obchodních místech za zboží či služby, k výběrům hotovosti z bankomatů, k výběrům hotovosti v bankách a směnárnách a většina z nich i k platbám na internetu. Lze ji označit za univerzální prostředek bezhotovostního placení. Rozlišuje se platební karta elektronická a univerzální. První zmíněná, tedy elektronická karta, je určena jen k provádění elektronických transakcí, tedy k výběru hotovosti nebo k bezhotovostnímu placení v obchodních místech. Univerzální platební karta je určena nejen k provádění elektronických transakcí, ale i k neelektronickým. Poskytuje také možnost výběru hotovosti v síti bankomatů a poboček bank a směnárny. (Blažíček, Uklein, 1997; Dvořák, 1999; Marvanová, Schlossberger a kol., 1998)

6.3.4 Předplatní karta

Jsou to karty, u kterých je použití omezeno na platby předem definovaných částek. S jejich uplatněním se setkáváme např. při platbě za služby telekomunikacím, za stravování, vstupné, pohonné hmoty či jízdné. Nejčastěji používaným

záznamovým médiem je čip. (Blažíček, Uklein, 1997; Dvořák, 1999; Marvanová, Schlossberger a kol., 1998)

6.4 Dělení podle uživatele

Podle toho, kdo je držitelem dané karty, lze dělit karty na osobní a služební. (Juřík, 2001; Máče, 2006)

6.4.1 Osobní karta

Tyto karty jsou určeny pro soukromé fyzické osoby, aby hradily běžné spotřební výdaje. Vystavují se na jméno držitele a jsou nepřenositelné. (Juřík, 2001; Máče, 2006)

6.4.2 Služební karta

Služební karty jsou určeny pro majitele nebo firemní zaměstnance k hrazení výdajů, které jsou nejčastěji spojené se služební cestou. Pro firmu je tato karta výhodná díky jednoduché kontrole výdajů spojených se služební cestou, dále odpadá potřeba vybavení hotovostí pro výdaje na služební cestě a s tím spojených nákladů a v neposlední řadě umožňuje hradit neočekávané výdaje. (Juřík, 2001; Máče, 2006)

6.5 Dělení podle rozsahu použití karty

6.5.1 Tuzemské karty

Jak již název napovídá, karty mohou být použity pouze na území daného státu. Tyto karty bývají oproti mezinárodním levnější a jsou s nimi spojeny obvykle nižší poplatky. Využívají se také v případech, když je tuzemská měna nesměnitelná. (Juřík, 2001; Šenkýřová 1997)

6.5.2 Mezinárodní karty

V dnešní době je lze označit za nejrozšířenější platební karty. Jejich použití není teritoriálně omezené a ve většině případů jsou s kartami spojené doplňkové služby jako např. cestovní a úrazové pojištění, slevy v hotelích, autopůjčovnách, mezinárodní asistenční služby apod. Mezi nejznámější mezinárodní platební karty se řadí karty společností VISA, MasterCard, American Express, Diners Club a JCB. (Juřík, 2001; Šenkýřová 1997)

6.6 Marketingové členění

6.6.1 Základní karty

Jejich dosažitelnost není ničím limitována a jsou tedy dostupné pro většinu klientů. Jedná se zejména o debetní karty pro výběry z bankomatů a k elektronickému placení. Vydávají se pouze k běžnému účtu, bez kterého nejsou samostatným produktem. Do této kategorie můžeme zařadit např. Maestro a VISA Electron. Vyšším typem základní karty je např. VISA Classic, která umožňuje i placení v obchodech, které nejsou vybavené elektronickými platebními terminály pro on-line ověření. (Juřík, 2001)

6.6.2 Prestižní karty

Podmínky pro vydání těchto karet jsou přísnější než u karet základních. Jsou určeny pro velmi dobré a finančně dobře situované klienty. Z držení těchto (např. zlatých) karet vyplývá určitá prestiž pro držitele, a zároveň se u něho předpokládá velmi solidní finanční zajištění, důvěryhodnost a spolehlivost. (Juřík, 2001)

6.6.3 Výběrové karty

Zatímco o prestižní kartu může klient sám požádat, tyto výběrové karty jsou nabízeny pouze velmi úzkému okruhu nejlepších klientů samotnou bankou. (Juřík, 2001)

7. Způsob a možnosti využití platebních karet

Díky technologiím, které jsou v současné době využívány, je umožněno podstatné rozšíření využití platebních karet. V současné době za nejvyužívanější funkce platebních karet lze považovat výběr hotovosti z bankomatů nebo u bankovní přepážky a placení v prodejních místech. Velké oblibě a rychlému rozvoji se však v poslední době těší platby bez fyzické přítomnosti karty (tzv. Card Not Present – CNP transakce), tj. platby v síti internetu nebo tzv. Mail Order/Telephone Order (MO/TO). V některých zemích již objem těchto transakcí převýšil počty výběrů z bankomatů. (Dvořák, 1999; Máče 2006; Schlossberger, Hozák, 2005)

Platební karty nabízejí svým majitelům různé možnosti jejich využití. Často s platebními kartami bývají spojené některé doprovodné služby jako např. různé

formy pojištění, asistenční služby, poskytování slev či pomoc při ztrátě. Za základní formy využití platebních karet se dají považovat následující: (Dvořák, 1999; Máče 2006; Schlossberger, Hozák, 2005)

7.1 Výběr hotovosti v bankomatech

Ačkoliv se může zdát, že bankomat šetří manipulaci s bankovkami, není tomu tak. Výběr z bankomatu sice probíhá čistě na elektronické bázi, ale jde v podstatě o hotovostní transakci, která je podmíněna předchozím vytríděním, přepočítáním a uložením bankovek do trezorových kazet bankomatu. Jeho nespornou výhodou je, že k němu mají klienti přístup 24 hodin denně a nejsou omezeni pracovní dobou přepážek. Identifikace klienta probíhá pomocí zadání kódu PIN a následně dochází k autorizaci, to znamená, že se zjišťuje, má-li klient dostatečné krytí. Dnes již většina bankomatů pracuje on-line, to znamená, že mají trvalé připojení na autorizační centrálu. (Dvořák, 1999; Máče 2006; Schlossberger, Hozák, 2005)

7.2 Výběr hotovosti na pobočkách bank

Po předložení karty lze obdržet hotovost na přepážkách většiny bank a i v některých vybraných obchodních místech, kdy se jedná většinou o mezinárodní hotely nebo směnárny. Tuto službu však není možné využít u karet, které jsou určeny pouze pro výběr z bankomatu a také není povolena u některých druhů elektronických platebních karet. Klienti tuto transakci volí v případě potřeby výběru vyšší částky, než jim např. dovoluje limit na kartě. Tato transakce, která podléhá zvláštním bezpečnostním předpisům při kontrole karty, je zatěžována vyššími poplatky. Téměř vždy se vyžaduje i předložení identifikačního průkazu. (Dvořák, 1999; Máče 2006; Schlossberger, Hozák, 2005)

7.3 Bezhotovostní placení

V současné době lze platbu kartou v obchodních místech považovat za jeden z nejdůležitějších typů transakcí, který je možné platební kartou realizovat. Počty takto provedených transakcí rostou, a to mnohem rychleji, než růst počtu výběrů z bankomatů a všech ostatních typů transakcí. Výhodou je, že držitel ani obchodník nemusejí manipulovat s hotovostí, jelikož platba proběhne účetním převodem mezi účtem držitele a účtem obchodníka prostřednictvím vnitřních účtů zpracovávající a vydávající banky.

Aby mohl obchodník přijímat jednotlivé značky platebních karet, musí mít uzavřenou smlouvu o akceptaci platebních karet s některou zpracovatelskou bankou, tedy s bankou, která má k této činnosti licenční oprávnění od příslušné kartové společnosti. (Dvořák, 1999; Máče 2006; Schlossberger, Hozák, 2005)

7.4 Transakce MO/TO

Tento způsob platby kartou je používán především v zásilkovém prodeji, při rezervacích ubytování apod. Realizace spočívá v uvedení dat karty, která jsou nezbytná k provedení platby (číslo karty, platnost karty) na objednávkovém formuláři nebo jinou písemnou formou spolu s podpisem majitele karty, případně uvedení těchto dat při telefonické objednávce. Data jsou pak obchodním místem předána bance, která je zpracuje obvyklým způsobem. Tento druh transakce nemůže zaručit dokonalou ochranu proti zneužití takto předávaných údajů, a tak uzavírá většina bank smlouvy s obchodníky na tento typ transakcí za zvlášť stanovených podmínek. (Dvořák, 1999; Máče 2006; Schlossberger, Hozák, 2005)

7.5 Transakce prostřednictvím internetu

V důsledku stále se rozvíjející sítě Internet vzrůstala postupem času i poptávka po možnosti zjednodušení platby. V ČR je možno je standardně provádět fakturou nebo dodávkou na dobírku. V elektronickém prostředí se však objevila i možnost využití platební karty. Řadou virtuálních obchodů je nabízena možnost využití platební karty tím, že přímo v objednávce uvádějí možnost uvedení čísla karty a její platnosti. V České republice mnoho bank automaticky držitelům karet zablokovala možnost použití jejich karty po internetu. Funkčnost této služby je umožněna pouze vybranému okruhu klientů. (Dvořák, 1999; Máče 2006; Schlossberger, Hozák, 2005)

7.6 Transakce M-commerce

Transakce M-commerce se nazývají takové transakce, které jsou spojené s používáním mobilního telefonu. Jedná se o transakce uskutečněné prostřednictvím bankomatu a transakce provedené prostřednictvím mobilního telefonu (tzv. vzdálené dobíjení). Držitel karty si na bankomatu zvolí, jaké služby by rád využil, a poté navolí svého mobilního operátora. Následně musí zadat všechny potřebné údaje ohledně výše nabíjení//platby a číslo svého mobilního telefonu. Klient následně

obdrží potvrzení o provedení dané služby pomocí SMS zprávy. Celý tento proces, a to i včetně potvrzovací zprávy, by neměl vyžadovat čas delší než 15 minut. (Dvořák, 1999; Máče, 2006; Schlossberger, Hozák, 2005)

8. Výhody platebních karet

Využívání platebních karet s sebou nese řadu výhod, a to nejen pro klienty, ale i pro obchodníky a banky samotné. Klady, které platební karty přinášejí, úzce souvisí s odstraněním nevýhod, které s sebou nese užívání hotovosti. Výčet výhod, které s sebou platební karty přinášejí lze shrnout následovně: (Máče, 2006; Marvanová, Schlossberger a kol., 1998; Schlossberger, Hozák, 2005; Šenkýřová, 1997)

8.1 Výhody držitele karty

- jednoduché použití
- vyšší bezpečnost (odpadá potřeba hotovosti)
- vysoká disponibilnost prostředků na účtu
- celostátní až mezinárodní použití
- zúčtování probíhá až po obdržení zboží nebo služby
- odpadají směnárenské poplatky a kurzové ztráty při cestách do zahraničí
- úspora času
- osobní prestiž
- doplňkové služby
- přehledný soupis transakcí

8.2 Výhody pro obchodníky

- jednoduché použití
- vyšší bezpečnost (méně hotovosti)
- více zákazníků (udržení současných a získání nových, včetně zahraničních)
- zvýšení obrátu
- zaručená platba
- prestiž
- udržení se v konkurenčním boji

8.3 Výhody pro vydavatele karty

- snížení hotovostního obrátu
- získání nových klientů
- marketingová segmentace klientů
- udržení se v konkurenčním boji
- odstranění nákladných provozů
- nabídka komplexních služeb pro organizace a podnikatele
- poplatků za kartu
- poplatky za transakce s kartou
- úrok ze spotřebního úvěru (jen u úvěrových karet)

9. Tříčlenný řetězec při využívání platebních karet

Mluví – li se o platebních kartách, měly by být na počátku krátce zmíněny jejich vydávající instituce, tedy obchodní banky. Aby vůbec komerční banka mohla začít figurovat na českém finančním trhu, musí nejprve získat licenci od České národní banky. Česká národní banka, neboli „Banka bank“, figuruje ve dvoustupňovém bankovním modelu České republiky jako centrální banka, která je orgánem vykonávajícím dohled nad finančním trhem. Druhým stupněm v bankovním modelu České republiky jsou již samotné obchodní banky. Činnost těchto bank je závislá nejen na udělení licence od ČNB, ale podléhá také českým právním normám a legislativě Evropské unie. Služby depozitní, úvěrové a zprostředkovatelské jsou tři hlavní skupiny služeb, které nabízejí komerční banky svým klientům. V současné době figuruje na českém finančním trhu zhruba 40 více či méně známých bank komerčního typu. (www.cnb.cz; <http://bankyunas.cz>)

9.1 První článek řetězce – klient

Obecně z používání platebních karet plyne mnoho výhod. Hovořit lze například o vyšší bezpečnosti, kdy odpadá nutnost mít u sebe velké finanční obnosy, rychlosti použití a mnoho dalších.

Z důvodu vyšší využitelnosti platebních karet je třeba stále motivovat klienty k jejich co možná nejširšímu a nejčastějšímu používání. Zvýšit využitelnost platebních karet se dá tak, že je nabídnuto něco uživateli. Nejrozšířenější formou je

fungování různých bonus programů. Klientovi je nabídnuta odměna za používání karty jednoduchým způsobem. Čím více platí kartou, tím více se mu sbírají a sčítají body, za něž si může posléze vybrat nějakou odměnu z dané nabídky.

Jistou formou bonus programu jsou tzv. sdílené bonus programy. Takový bonus program sdílí několik společností, kdy lze na příklad za platbu kartou na benzinových stanicích získat body, které lze utratit v jiných obchodech, které jsou zapojené do tohoto programu a naopak. Některé banky nabízejí sbírání tzv. leteckých mílí. Když pak klient dosáhne dostatečného počtu leteckých mílí, může si vybrat jako svou odměnu letenku do zvolené destinace.

Dobrou motivací klienta pro využívání platebních karet je také na příklad to, že za použití karty se klientovi na konci měsíce přičte část peněz zpět. Systém je založený na tom, že z částky zaplacené u obchodníka si banka naúčtuje cca 3% za provedení transakce. Jedenkrát do měsíce se pak klientovi z těchto 3% vrátí na účet např. 1/10 zpět. Tím dochází k motivování klienta k používání karty právě té banky, která mu nabízí největší část peněz zpět.

Banky využívají ale i mnoho marketingových strategií, kdy jim mohou být inspirací třeba mobilní operátoři, jejichž kampaň je však možná někdy až moc masivní. Pro tuto oblast by bylo použitelné inspirovat se přeneseně tím, že čím vícekrát klient použije kartu, tím bude mít nižší poplatky za vedení účtu a podobně.

9.2 Druhý článek řetězce - banka

Ovšem vyskytuje se zde otázka, proč by nejen tohle, ale i mnohem více, měly banky dělat? Proč by se měly snažit, aby byly karty stále více a více rozšířeným platebním nástrojem? Odpověď je velice jednoduchá. Celý tento systém je výhodný i pro banku. Při vyšší využitelnosti platebních karet banka může ušetřit na nákladech. Nemusí udržovat a starat se o bankomaty. Obecně nemusí mít bankomatů ani takové množství. Když bude frekvence používání platebních karet dost vysoká, nemusí již vůbec budovat nové a nové bankomaty. Tím odpadá placení nájemného za plochu, která by byla vyčleněna právě pro bankomat. Odpadají náklady na lidi, kteří jsou zodpovědní za údržbu bankomatů, za pracovníky, kteří doplňují bankomaty a počítají peníze. Banka by dále nemusela platit security službu, transport peněz a podobně.

A jak již bylo zmíněno, banky také získávají z každé transakce provedené u obchodníka provizi za její zprostředkování, v níž je obsažena i určitá forma zisku.

9.3 Třetí článek řetězce - obchodník

Již bylo nastíněno, že vyšší využitelnost platebních karet je výhodná jak pro stranu klienta, tak i pro banku. Do „hry“ ale musí vstoupit ještě jeden subjekt – obchodníci. Nejednou je možné se setkat s nápísem o neakceptaci hotovosti a není tedy jiné východisko, než použití platební karty. Příkladem mohou být parkoviště na letištích. Na tomto jednoduchém příkladu je vidět, že i podnik šetří své náklady. Nemusí platit opět pracovní síly na vybírání a vracení peněz za parkování. Nikdo nemusí ráno přijíždět s drobnými mincemi do automatu a večer je zase odvázet do banky, aby nedošlo k jejich odcizení.

Parkoviště na letištích nejsou jediným příkladem, dalším typickým příkladem jsou benzinové stanice. Zákazník přijede, sám si natankuje a sám i pomocí tamějšího terminálu provede platbu. Vzhledem k tomu, že jak letiště, tak i benzinové stanice zpravidla zajišťují 24 hodinový servis, odpadají tímto systémem nemalé náklady na pracovníky a ostatní výše zmíněné.

V České republice tento systém zatím není tak moc rozšířený jako v cizině, obzvláště v USA a Kanadě. I přesto, že v České republice již existují i benzinové pumpy se stojanem, kde se dá platit pouze platební kartou, vždy je zde i tradiční možnost platby v hotovosti či pomocí platebního terminálu u obsluhy. Tento samoobslužný stojan, kde si zákazník sám natankuje i sám provede platbu kartou, má podstatně menší zastoupení, než stojany klasické.

Ve standardních obchodech jsou pak obchodníci k akceptaci karet motivováni tím, že jejich zákazníci nemají takové zábrany při útratách kartou, jako je tomu často v případě použití hotovosti.

Čím častěji se karty využívají, tím je větší snaha obchodů zákazníkovi jejich používání usnadnit. Terminál je mnohem přístupnější. Zatímco prodavačka dá zákazníkovi zboží do tašky, on sám si jednoduše načte kartu v terminálu, zadá PIN kód a podle pokynů terminálu sám provede celou transakci. Neobvyklá dnes není ani možnost platby kartou v restauraci, aniž by bylo nutné udělat krok směrem k obsluze. Obsluha jednoduše přinese terminál, který funguje zpravidla na bázi Bluetooth s dostatečným dosahem, až ke stolu. Terminál v restauracích disponuje funkcí navolení spropitného. Podle svého uvážení klient zadá na terminálu spropitné, které se přičte k účtované částce a poté opět podle pokynů provede klient transakci.

Z výše zmíněného plyne, že vyšší využitelnost platebních karet je prospěšná

pro všechny články tohoto pomyslného řetězce. Aby tento tříčlenný řetězec fungoval, je třeba udržovat výhody pro každého účastníka v co nejvyšší míře.

10. Vývoj využívání platebních karet v ČR

Pro zachycení a možné následné zhodnocení vývoje využívání platebních karet v České republice byl zvolen časový horizont posledních šesti let, tedy léta 2005 – 2010. První sledovanou oblastí je vývoj počtu platebních karet v České republice v již zmíněném časovém období.

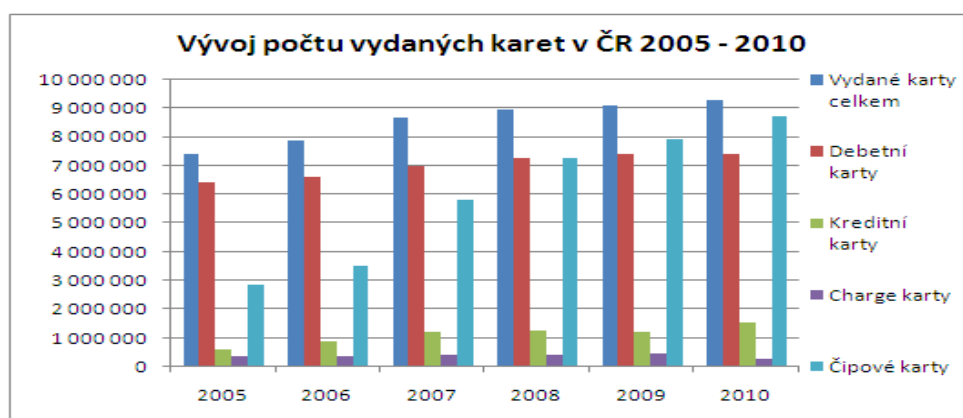
10.1 Vývoj počtu platebních karet v ČR v letech 2005 – 2010

Následující tabulka č. 2 zobrazuje číselné zastoupení jednotlivých druhů platebních karet na celku. V tabulce figurují debetní, kreditní a charge karty, jejichž součet představuje první řádek v tabulce – vydané karty celkem. Poslední řádek tabulky zaujmají čipové karty, tedy počet čipových karet z celkem vydaných karet.

Vývoj počtu vydaných karet v ČR 2005 - 2010

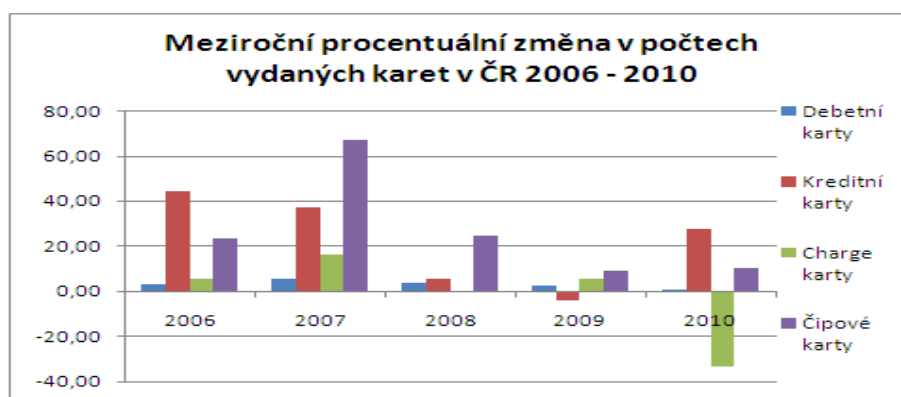
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Vydané karty celkem	7 390 357	7 865 227	8 623 124	8 931 872	9 054 308	9 268 914
Debetní karty	6 418 446	6 603 621	6 974 147	7 220 667	7 372 327	7 400 919
Kreditní karty	614 542	885 266	1 212 401	1 276 714	1 224 814	1 564 430
Charge karty	357 369	376 340	436 576	434 491	457 167	303 565
Čipové karty	2 830 302	3 488 627	5 811 912	7 242 426	7 891 543	8 703 382

Tabulka 2: Vývoj počtu vydaných karet v ČR 2005 – 2010 (vlastní zpracování; www.bankovníkarty.cz)

Graf 1: Vývoj počtu vydaných karet v ČR 2005 – 2010 (vlastní zpracování; www.bankovníkarty.cz)

Z výše uvedené tabulky č. 2 a grafu č. 1 je patrný trend rostoucí oblíbenosti karet zachycený během posledních 6 let (2005 – 2010). Celkový počet vydaných karet se za těchto 6 let zvýšil téměř o 26%, tj. z počtu celkem vydaných karet 7 390 357 kusů (2005) na 9 268 914 kusů (2010). Stále tedy roste počet obyvatel, kteří podlehli a i nadále podléhají kouzlu této malé plastové kartičky. V této šesti leté etapě není již nárůst tak markantní. Při porovnání údajů v letech 2001 – 2007 byl nárůst roku 2007 oproti roku 2001 cca 85%. Tento velký nárůst má spojitost s tím, že v této době bylo ještě dost bankovních klientů, kteří karty nepoužívali. Dnes už prakticky na každého dospělého občana připadá více než jedna karta, takže nárůst jejich počtu není již v posledních letech tak markantní.

Graf 2: Meziroční procentuální změna v počtech vydaných karet v ČR 2006 – 2010
(vlastní zpracování; www.bankovnikarty.cz)

Z grafu č. 2 je na první pohled zřejmý nárůst čipových karet v roce 2007 oproti roku předchozímu o 66,6%, tj. z počtu 3 488 627 kusů na 5 811 912 kusů. I v následujících po sobě jdoucích letech se čipové karty těší nárůstům v podobě 24,61%, 8,96% a za rok 2010 se hovoří o čísle 10,29%. Prudký nárůst počtu čipových karet v těchto letech vyplývá z toho, že kartové asociace VISA a MasterCard nastavily bankám podmínky pro vydávání karet tak, aby je k přechodu na čip motivovaly (byť negativně – při podvodné transakci nese náklady banka, jejíž karta má jen magnetický proužek).

Neméně znatelný je také prudký pokles charge karet, kdy v roce 2010 došlo k výraznému poklesu o 33,6% ve srovnání s rokem předchozím, přičemž ještě v roce 2009 byla změna příznivá v podobě nárůstů 5,22%.

K podobnému jevu došlo i u kreditních karet v obráceném pořadí let. V roce 2009 došlo k meziročnímu poklesu v počtu vydaných kreditních karet z 1 276 714 kusů na 1 224 814, tj. o 4,07%. Tento pokles však neměl dlouhé trvání a hned v roce

2010 došlo k poměrně skokovému nárůstu v podobě 27,73% (z 1 224 814 kusů na 1 564 430 kusů) vydaných kreditních karet v porovnání s rokem předešlým. Hlavní příčinou je omezování vydávání charge karet ze strany bank ve prospěch kreditních karet, které nabízejí klientům větší flexibilitu a zároveň jsou výhodnější i pro banku.

Počet vydaných karet na 1 obyvatele	2005	2006	2007	2008	2009	2010
	0,72	0,76	0,83	0,85	0,86	0,88

Tabulka 3: Počet vydaných karet na 1 obyvatele v ČR 2005 – 2010 (vlastní zpracování; www.bankovníkarty.cz; www.czso.cz)

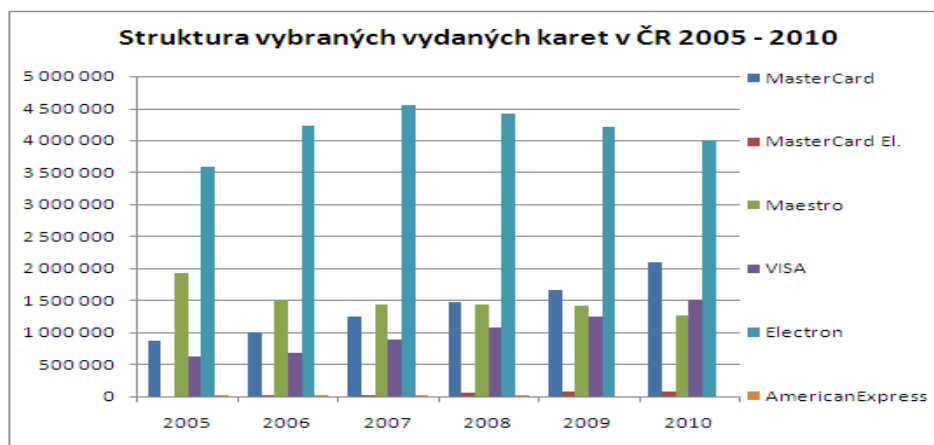
Ukazatel vypočítaný v tabulce č. 3 umožňuje srovnávat to, jak je rozvinutý karetní trh a jak jsou oblíbené karty u klientů. V roce 2010 bylo dosaženo čísla 0,88 karty na 1 obyvatele. Počtem karet na obyvatele lze Českou republiku řadit mezi přední země střední a východní Evropy.

Aby se Česká republika vyrovnala, nebo pro začátek alespoň přiblížila, z hlediska karet vyspělým zemím, je třeba se věnovat více těm kartám, které jsou pro klienty atraktivnější. Na mysli jsou karty čipové, díky kterým má klient pocit vyšší bezpečnosti provedených plateb a také karty kreditní, které jsou atraktivní díky snadno čerpatelnému a dostupnému úvěru, což pomáhá nejedné domácnosti při řízení rodinných finančních situací.

Struktura vydaných karet v ČR 2005 - 2010

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
MasterCard	871 824	992 946	1 248 060	1 479 282	1 654 480	2 092 122
MasterCard El.	6 704	32 203	33 920	54 225	73 367	80 135
Maestro	1 921 369	1 507 559	1 440 944	1 433 380	1 409 888	1 270 408
VISA	628 804	684 134	884 720	1 084 705	1 241 138	1 515 120
Electron	3 578 955	4 221 700	4 540 156	4 423 099	4 216 248	4 009 287
AmericanExpress	27 778	25 937	22 419	19 501	0	0
Diners Club	9 701	10 112	10 696	10 981	11 076	11 153
JCB	0	0	0	0	0	0
Ostatní	345 222	390 636	442 209	426 699	448 111	290 689

Tabulka 4: Struktura vydaných karet v ČR 2005 – 2010 (vlastní zpracování; www.bankovníkarty.cz)

Graf 3: Struktura vybraných vydaných karet v ČR 2005 – 2010 (vlastní zpracování; www.bankovnikarty.cz)

Statistika struktury vydávaných karet v ČR v letech 2005 – 2010 zobrazená v tabulce č. 4 a grafu č. 3 ukazuje převahu karet Electron, resp. VISA Electron, které jsou určené výhradně pro elektronické prostředí, tedy pro platební terminály a bankomaty. Vývoj této karty má však klesající tendenci stejně jako vývoj u další karty určené výhradně pro elektronické prostředí – Maestro. U karty Electron však pokles nastal až v roce 2008. V roce 2006 byl nárůst oproti roku předchozímu ještě pozitivní v podobě 17,96% a o rok později meziročně vzrostl počet vydaných karet Electron již jen o 7,54%, tj. z počtu 4 221 700 kusů na 4 540 156 kusů. V roce následujícím, tedy v roce 2008, byl zahájen pravidelný meziroční pokles počtu vydaných karet Electron, konkrétně se jedná o meziroční poklesy v podobě 2,58% (2008), 4,68% (2009) a 4,91% (2010).

U druhé zmíněné karty pro elektronické prostředí, tedy u karty Maestro, byl vývoj zcela jiný. Pokles vydaných karet Maestro se meziročně snížil již v roce 2006 o 21,54%, tj. z počtu 1 921 369 kusů na 1 507 559 kusů. V dalších letech poklesy nebyly již tak výrazné – 4,42% (2007), 0,52% (2008), 1,64% (2009) a 9,89% (2010).

Je-li porovnávána celková změna od prvního sledovaného roku oproti poslednímu sledovanému roku, tak u karet Electron je v této 6leté etapě celkový vývoj kladný v podobě 12%, zatímco u karet Maestro je celkový vývoj záporný v podobě 33,9%. Tento pokles se dá vysvětlit tím, že větší oblibě se těší karty embosované, tedy VISA a MasterCard, což je opět vidět z výše uvedeného grafu č. 3 a z čísel v tabulce č. 4, kdy vydané karty MasterCard dosáhly v roce 2010 počtu 2 092 122 kusů a při opětovném celkovém hodnocení v 6letém rozmezí došlo ke znatelnému a téměř shodnému nárůstu karet MasterCard a VISA o 140%.

Embosované karty nabízejí totiž klientům širší a všestrannější využitelnost.

10.2 Vývoj v oblasti bankomatů v ČR v letech 2005 – 2010

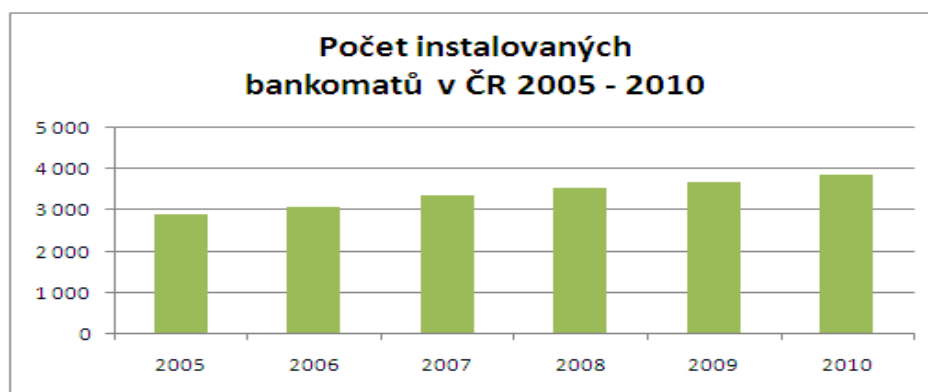
Postupem času se karta stala obvyklým platebním prostředkem, který je využíván již téměř denně. Nejprve ji bylo potřeba k výběru hotovosti v bankomatech a později začala sloužit i k placení v obchodech. Když se řekne platební karta, mnoho lidí si ve spojitosti s ní představí na prvním místě bankomaty. Po prvních bankomatech České spořitelny, a.s. se nechaly inspirovat i ostatní banky a zaváděly svoje bankomatové sítě. V současné době disponuje nejrozsáhlejší bankomatovou sítí již zmíněná Česká spořitelna, a.s., která v srpnu roku 2010 měla v tuzemsku 1 272 bankomatů. Následuje ČSOB, která disponovala ke stejnému datu počtem 771 bankomatů. Důležitou roli na českém bankomatovém trhu hraje také Komerční banka a jejích 675 bankomatů, GE Money Bank jich má 663 a za zmínku jistě stojí i Raiffeisenbank, která provozuje 132 bankomatů. (www.financinoviny.cz)

Vývoj v oblasti bankomatů v ČR 2005 - 2010

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet bankomatů	2 892	3 096	3 363	3 534	3 679	3 868
Počet výběrů	133 508 321	145 681 337	152 097 961	162 688 149	166 703 439	168 344 160
Objem výběrů (v tis. Kč)	447 277 044	508 918 549	554 989 857	609 466 254	610 956 301	619 490 744

Tabulka 5: Vývoj v oblasti bankomatů v ČR 2005 – 2010 (vlastní zpracování; www.bankovníkarty.cz)

Celkový počet bankomatů všech bank neustále roste. K 31. 12. 2010 Česká republika dospěla k počtu 3 868 bankomatů na svém území. Každým rokem dochází k nárůstu v podobě 7,05% (2006), 8,62% (2007), 5,08% (2008), 4,10% (2009) a 5,14% (2010), což je patrné z tabulky č. 5 a grafu č. 4. Růst počtu bankomatů ve sledovaném období 2005 – 2010 s nárůstem téměř 34% převyšuje o 8 procentních bodů tempo nárůstu karet v tomto období (26%).

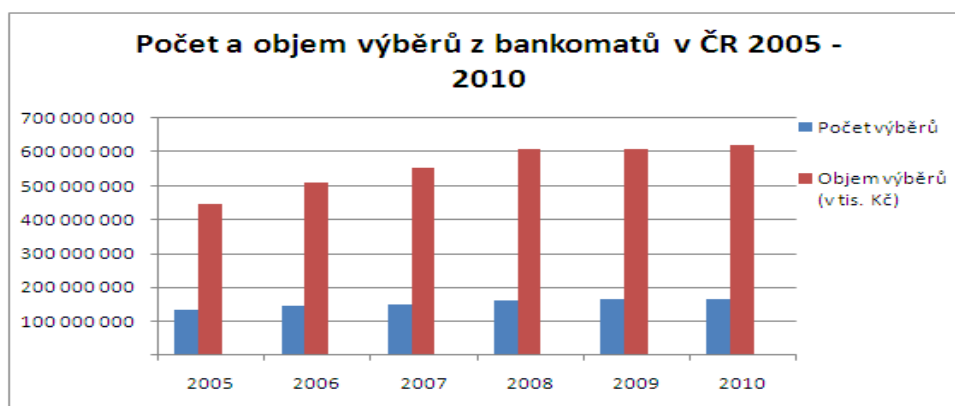

Graf 4: Počet instalovaných bankomatů v ČR 2005 – 2010 (vlastní zpracování; www.bankovnikarty.cz)

Jedním z ukazatelů vyspělosti bankomatové infrastruktury je počet bankomatů připadajících na milion obyvatel. V roce 2010 bylo dosaženo počtu 367 bankomatů/milion obyvatel, což zobrazuje tabulka č. 6. Z tohoto údaje je zřejmé, že pro spousta lidí jsou bankomaty stále málo dostupné. Nejedná se ani tak o obyvatele větších měst, ale především o obyvatele vesnic, kteří musí do vzdálenějších měst dojíždět. V menších městech pak v případě, kdy si chce klient vybrat hotovost z bankomatu své banky, nastává situace, že se nachází ve městě jen jeden bankomat a nejen že tedy musí do města dojet, ještě se mnohdy musí přepravit přes celé město, aby našel svůj bankomat.

Počet bankomatů na 1 mil./obyvatel	2005	2006	2007	2008	2009	2010
	282	301	324	338	350	367

Tabulka 6: Počet bankomatů na 1 milion obyvatel v ČR 2005 – 2010 (vlastní zpracování; www.bankovnikarty.cz; www.czso.cz)

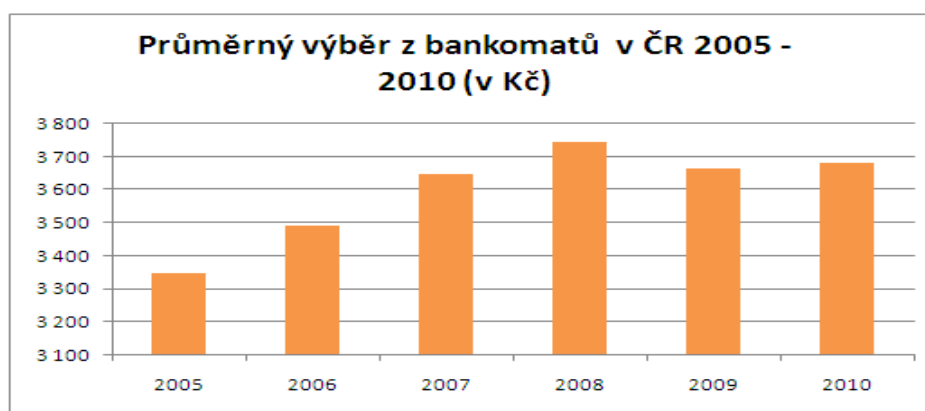

Graf 5: Počet a objem výběrů z bankomatů v ČR 2005 – 2010 (vlastní zpracování; www.bankovnikarty.cz)

Podle grafu č. 5 se v letech 2005 – 2008 objem výběrů z bankomatů vyvíjel strměji než nárůst počtu transakcí. V těchto letech tedy rostla průměrná částka výběru z bankomatů: z 3 350 Kč v roce 2005 na 3 746 Kč za rok 2008, což je patrné z následující tabulky č. 7 a grafu č. 6.

Průměrný výběr (v Kč)	2005	2006	2007	2008	2009	2010
	3 350	3 493	3 649	3 746	3 665	3 680

Tabulka 7: Průměrný výběr z bankomatů v ČR 2005 – 2010 (vlastní zpracování; www.bankovníkarty.cz)

Graf 6: Průměrný výběr z bankomatů v ČR 2005 – 2010 (vlastní zpracování; www.bankovníkarty.cz)

Jak již bylo zmíněno, až do roku 2008 docházelo k pravidelnému meziročnímu růstu průměrné vybírané částky z bankomatů v podobě 4,27% (2006), 4,45% (2007), 2,67% (2008). K nejvyššímu meziročnímu nárůstu ve sledovaném období došlo v roce 2007, kdy byl zaznamenán nárůst 155,53 Kč ve srovnání s rokem předchozím, tedy v přepočtu o 4,45%. Naopak v roce 2009 oproti roku 2008 došlo k nejvyššímu poklesu průměrného výběru z bankomatů o 81,29 Kč, tedy o 2,17%. Na tuto situaci měla jistě vliv tehdejší ekonomická situace a často skloňovaná ekonomická krize.

Rok 2008 se stal také zásadním zlomovým okamžikem v chování domácích držitelů karet. Poprvé v historii se totiž změnil charakter používání platebních karet. Doposud bylo trendem, že držitelé karet více vybírali hotovost v bankomatech. Tímto rokem se ale větší oblibě začalo těšit používání karet v obchodních místech na úkor již zmíněných výběrů hotovosti v bankomatech, a sice o 8,84%. Tuzemský držitel karty se tak pomalu ale jistě začal připojovat k modernímu a efektivnějšímu

trendu růstu transakcí v obchodních místech oproti růstu transakcí v síti bankomatů.
(www.bankovníkarty.cz)

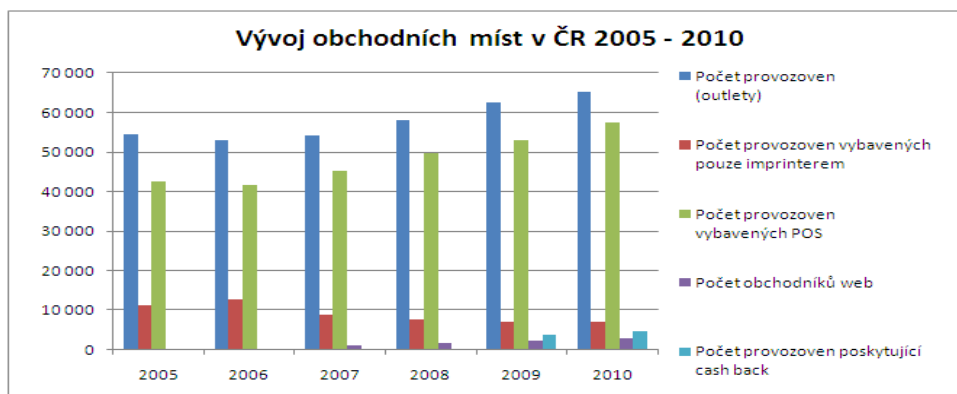
10.3 Vývoj obchodních míst v ČR v letech 2005 – 2010

Díky obchodním místům je větší možnost a všestrannost při využívání platebních karet. Je jednoduché, rychlé a pohodlné přijít si pro nákup, a zaplatit ho platební kartou. V níže uvedené tabulce č. 8 je sledován jednak celkový počet provozoven, dále je z tohoto celkového počtu uveden počet provozoven vybavených pouze imprinterem a těch, které disponují elektronickým terminálem POS (point of sale). Dále je sledován vývoj obchodníků web a těch, kteří poskytují poměrně novou službu – cash back.

Vývoj obchodních míst v ČR 2005 - 2010

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet provozoven (outlety)	54 667	53 265	54 340	58 007	62 614	65 293
Počet provozoven vybavených pouze imprinterem	11 367	12 678	8 958	7 677	7 119	7 145
Počet provozoven vybavených POS	42 909	41 875	45 539	49 928	53 375	57 637
Počet obchodníků web	-	-	1 310	1 841	2 295	2 900
Počet provozoven poskytující cash back	-	-	-	-	3 899	4 868

Tabulka 8: Vývoj obchodních míst v ČR 2005 – 2010 (vlastní zpracování; www.bankovníkarty.cz)

Graf 7: Vývoj obchodních míst v ČR 2005 – 2010 (vlastní zpracování; www.bankovníkarty.cz)

Podle výše uvedených čísel v tabulce č. 8 a následného grafického znázornění v grafu č. 7 je vidět, jak se vyvíjela obchodní místa v ČR ve sledovaném období.

Počet provozoven v jednotlivých letech stále rostl s výjimkou roku 2006, kdy

jejich počet mírně klesl o 2,56% oproti předchozímu roku. Největšímu nárůstu se počet obchodních míst těšil v roce 2009, kdy došlo k navýšení ve srovnání s rokem 2008 o 7,94%. V roce 2010 počet provozoven dosáhl čísla 65 293 a ve srovnání s prvním pozorovaným rokem (rok 2005; 54 667) došlo k nárůstu o téměř 20%.

Dalším sledovaným ukazatelem je vývoj počtu provozoven, které jsou vybavené pouze imprinterem. Pod pojmem imprinter se skrývá mechanický snímač, díky kterému je umožněno akceptovat embosované platební karty. Jedná se tedy o mechanické kopírovací zařízení používané pro otisk identifikačních údajů z embosované platební karty na zúčtovací doklad. Z grafu č. 7 je patrné, že při srovnání počtu provozoven vybavených pouze imprinterem docházelo v letech 2007 – 2009 k poklesu oproti roku předešlému, který byl nejmarkantnější v roce zahájení tohoto poklesu. Počet se snížil o 29,34% ve srovnání s rokem minulým. Tento klesající trend by se dal vysvětlit tím, že použití imprinteru není pohodlné ani pro klienta (transakce trvá déle), ani pro obchodníka (složitější provedení transakce, nutnost dopravit do banky papírovou účtenku), ani pro banku (nutnost zpracovávat papírové účtenky). Z těchto důvodů také částka transakce nebývá odečtena z účtu zákazníka ihned, ale dochází k jisté časové prodlevě, což se zřejmě přestalo obchodníkům líbit. (www.kreditka.cz)

Obrácený vývoj mají provozovny vybavené POS terminály. U těchto elektronických platebních terminálů nedochází k žádné časové prodlevě jako u výše zmíněného imprinteru, ale platba je odečtena téměř ihned. Ve sledovaném období došlo k poklesu pouze v roce 2006. V ostatních letech docházelo k opačnému jevu, tedy nárůstu, ale v žádném roce nijak zvlášť skokově. Vždy se jednalo o nárůst zhruba v rozmezí 7 – 10%.

Od roku 2007 je sledován také vývoj v poměrně nové oblasti, a to v oblasti internetu. Počet obchodníků na webu se stále rok od roku ve sledovaném období zvyšoval a tento trend lze očekávat i do budoucna. Od roku 2007 do roku 2010 došlo k nárůstu obchodníků v internetovém prostředí o 123%.

Ještě větší novinkou je pozorování vývoje provozoven poskytujících tzv. cash back, neboli službu, která umožňuje držitelům platebních karet u pokladen obchodníků nejen platit za zboží a služby, ale také si vybírat peníze ze svého účtu, obdobně jako u bankomatů. Tato doplňková služba má své opodstatnění zejména v místech s nízkou hustotou bankomatové sítě. V roce 2010 došlo ke zvýšení počtu

těchto provozoven o 24,85% ve srovnání s rokem 2009.

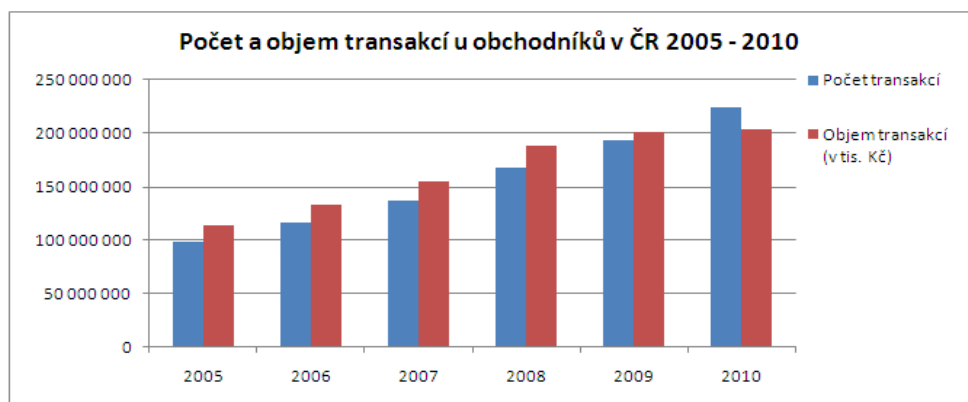
10.4 Vývoj platebních karet vydaných v ČR v letech 2005 – 2010

Při sledování vývoje pouze těch karet, které byly vydané v České republice v rozmezí let 2005 – 2010, je sledován objem a počet transakcí, které se dále dělí na domácí a zahraniční.

Využívání vydaných karet v ČR 2005 - 2010

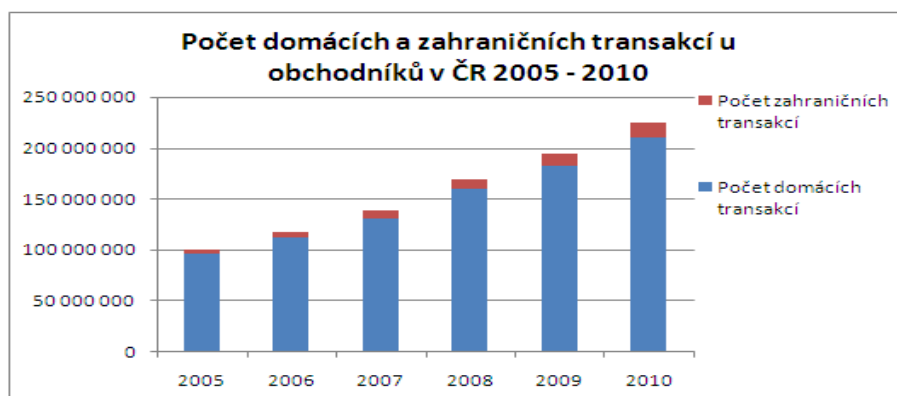
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet transakcí	99 756 686	116 890 828	137 899 579	169 254 912	194 231 582	224 409 915
z toho domácích	95 348 376	111 443 353	130 686 820	158 917 684	182 500 906	209 552 149
z toho zahraničních	4 197 410	5 447 476	7 212 759	10 337 228	11 730 676	14 857 764
Objem transakcí (v tis. Kč)	114 584 198	133 746 846	155 530 892	188 964 124	200 924 496	203 591 131
z toho domácích (v tis. Kč)	103 607 020	119 930 332	139 206 800	167 889 824	177 912 558	177 003 833
z toho zahraničních (v tis. Kč)	10 719 177	13 816 514	16 324 092	21 074 300	23 011 938	26 587 298

Tabulka 9: Využívání vydaných karet v ČR 2005 – 2010 (vlastní zpracování; www.bankovníkarty.cz)

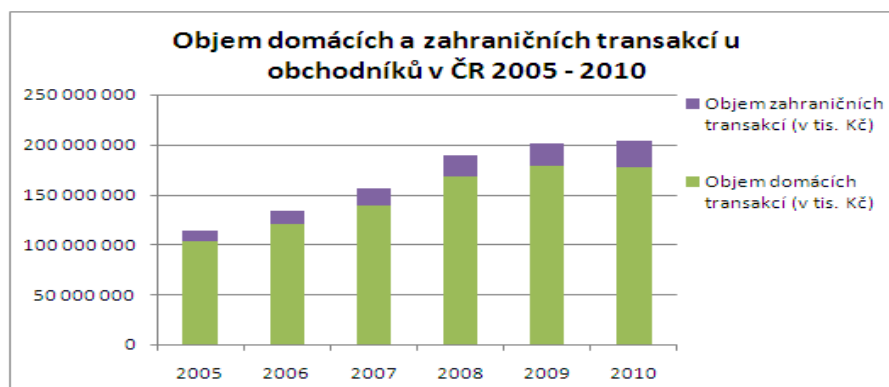

Graf 8: Počet a objem transakcí u obchodníků v ČR 2005 – 2010 (vlastní zpracování; www.bankovníkarty.cz)

V tabulce č. 9 a grafu č. 8 je zachyceno, jak byly využívány platební karty vydané v České republice v letech 2005 – 2010. Graf č. 8 ukazuje, že počet transakcí ve sledovaném období pravidelně narůstal bez jakéhokoliv většího kolísání. U objemu transakcí už tomu tak ale není. Tam docházelo k pravidelnému nárůstu v přibližně stejných hodnotách v rozmezí 17 – 20% do roku 2008. V roce 2009 došlo jen nepatrnému růstu v podobě 6,33% a v roce dalším se jedná o pozitivní změnu již jen v podobě 1,33%.

Graf 9: Počet domácích a zahraničních transakcí u obchodníků v ČR 2005 – 2010
(vlastní zpracování; www.bankovníkarty.cz)

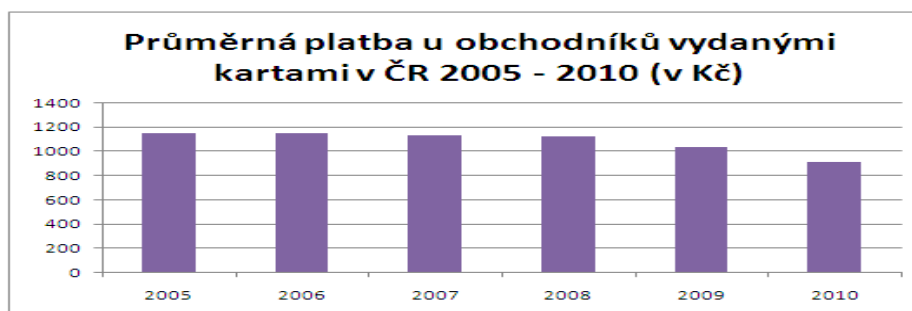
Graf 10: Objem domácích a zahraničních transakcí u obchodníků v ČR 2005 – 2010
(vlastní zpracování; www.bankovníkarty.cz)

V tabulce č. 9 byl počet i objem transakcí dále rozčleněn na poměr transakcí zahraničních a domácích, což nám vykreslují grafy č. 9 a 10. V obou případech podle očekávání má jasnou převahu domácí prostředí. Opět je zřejmý již výše zmíněný jev, kdy počet transakcí pravidelně narůstal a objem transakcí narůstal v roce 2009 a 2010 již jen nepatrně ve srovnání s předchozími nárůsty.

Ruku v ruce s těmito ukazateli jde i vývoj průměrné platby provedené u obchodníků vydanými kartami v České republice ve sledovaném časovém horizontu. Z tabulky č. 10 vidíme, jak se průměrná platba vyvíjela během sledovaného 6letého období. Podle grafu č. 8 není překvapením, že v závislosti na menším meziročním nárůstu objemu transakcí, kdy bylo v roce 2010 dosaženo jen pozitivní změny v podobě 1,33%, průměrná platba klesala.

	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Průměrná platba (v Kč)	1149	1144	1128	1116	1034	907

Tabulka 10: Průměrná platba u obchodníků vydanými kartami v ČR 2005 – 2010 (vlastní zpracování; www.bankovníkarty.cz)

Graf 11: Průměrná platba u obchodníků vydanými kartami v ČR 2005 – 2010 (vlastní zpracování; www.bankovníkarty.cz)

Od roku 2005 docházelo pravidelně k poklesu průměrné platby, což je graficky zobrazeno v grafu č. 11. Nejdříve řádově v korunách, následně v desetikorunách a v roce 2010 došlo již k poklesu oproti roku 2009 o 127 Kč, tedy procentuálně vyjádřeno o 12,3%. Tento jev odpovídá tomu, že držitelé platebních karet stále více využívají karty i pro běžné nákupy a ne jen pro tzv. „exkluzivní nákupy“.

10.5 Vývoj v internetovém prostředí v ČR v letech 2005 – 2010

Nejprve bylo samozřejmostí používání karet v bankomatech, při dalším vývoji při platbách u obchodníků a dnes je již téměř každodenní součástí života i používání karet v internetovém prostředí. V této oblasti je opět sledován nejen celkový počet obchodníků, ale i počet a objem transakcí, které byly uskutečněny na internetu.

Používání karet na internetu v ČR 2005 - 2010

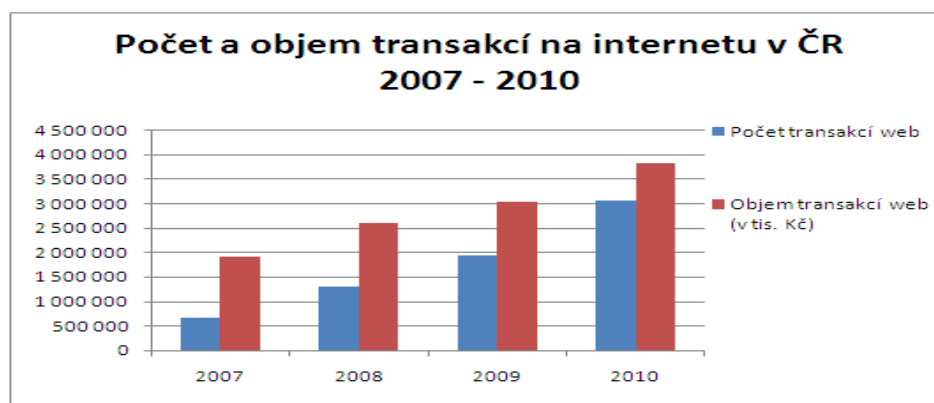
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Počet obchodníků web	-	-	1 310	1 841	2 295	2 900
Počet transakcí web	-	-	653 743	1 304 183	1 932 532	3 057 104
Objem transakcí web (v tis. Kč)	-	-	1 911 393	2 611 982	3 048 472	3 834 369

Tabulka 11: Používání karet na internetu v ČR 2005 – 2010 (vlastní zpracování; www.bankovníkarty.cz)

Graf 12: Počet obchodníků akceptujících karty na internetu v ČR 2007 – 2010 (vlastní zpracování; www.bankovníkarty.cz)

Sledování toho, jak jsou karty využívány na internetu, začalo v roce 2007, od něhož jsou známe údaje. V roce 2007 byl ke konci roku počet obchodníků na internetu 1 310, což číselně ukazuje tabulka č. 11 a následně i graficky zobrazuje graf č. 12. Meziročně došlo k nárůstu v podobě 40,53% (2008), 24,66% (2009) a 26,36%. Při porovnání celkového nárůstu v letech 2007 – 2010 dochází během těchto 4 let k pozitivní změně v podobě 121%. Důvod je jasný - neustále rostoucí obliba u zákazníků si jednoduše kupovat zboží nejrůznějšího charakteru z pohodlí svého domova a na druhé straně obchodníci, kteří na tento trend pružně reagují, a tedy se zvyšuje jejich počet.

Graf 13: Počet a objem transakcí na internetu v ČR 2007 – 2010 (vlastní zpracování; www.bankovníkarty.cz)

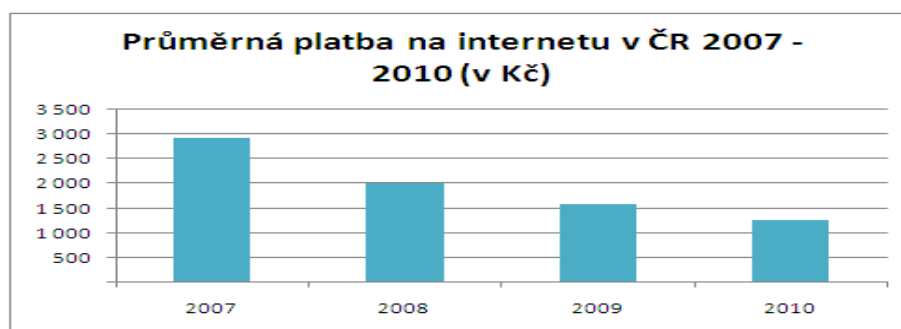
V návaznosti na to roste i počet a objem transakcí provedených v internetovém prostředí ve stejném období. Podle grafu č. 13 počet transakcí opět narůstal strměji než jejich objem, což je vidět zřetelně již v roce 2008, kdy při meziročním srovnání s rokem 2007 došlo k nárůstu počtu transakcí o 99,49% a objemu transakcí jen o 36,6%. Za celé období byl sledován souhrnný nárůst počtu

transakcí o 367,6% a objemu transakcí o 100,6%.

Opět v závislosti na výše zmíněném docházelo ve sledovaném období k pravidelnému snižování průměrné platby. Způsobeno je to četnějším využíváním platebních karet v prostředí internetu, kdy zákazník je ochoten tímto způsobem zaplatit i za zboží běžné potřeby. Vývoj průměrné platby provedené na internetu znázorňuje spolu s následující tabulkou č. 12 i zobrazený graf č 14.

Průměrná platba (v Kč)	2007	2008	2009	2010
	2 924	2 003	1 577	1 254

Tabulka 12: Průměrná platba na internetu v ČR 2007 – 2010 (vlastní zpracování; www.bankovníkarty.cz)

Graf 14: Průměrná platba na internetu v ČR 2007 – 2010 (vlastní zpracování; www.bankovníkarty.cz)

Jak již bylo zmíněno, každým rokem ve sledovaném období docházelo k postupnému a neustálému poklesu průměrné platby na internetu. V roce 2007 byla průměrná platba 2 924 Kč a v roce 2010 již jen 1 254 Kč. Došlo tedy k poklesu o 57,1%. K největšímu snížení průměrně provedené platby na internetu došlo v roce 2008 oproti roku předchozím o 921 Kč, tedy o 31,5%, což bylo nejmarkantnější snížení v porovnání ostatních meziročních změn.

11. Závěr

Na začátku práce byly vytyčeny dva hlavní cíle. Prvním z nich bylo nejen komplexní představení platebních karet, ale i jejich charakteristika a vytvoření přehledného textu, ve kterém by se čtenář dočetl vše podstatné pojící se s danou problematikou. Druhým, stejně důležitým, cílem bylo analyzování dosavadního vývoje platebních karet v České republice v určitém časovém období, tedy to, jak jsou v ČR platební karty využívány. Aby mohl být tento cíl naplněn, bylo nutné si

stanovit časový horizont, v němž se budou jednotlivé ukazatele hodnotit a porovnávat. Dále bylo nutné rozhodnout se pro takové zkoumané oblasti kartového trhu, aby nastínily situaci v České republice.

Nejprve byl pro snadnou počáteční orientaci na českém trhu platebních karet zvolen vývoj počtu platebních karet v ČR v letech 2005 – 2010, kde bylo potřeba se seznámit s tím, jak to vypadá s kartami v obecném měřítku. Tedy zda jsou u obyvatelstva stále oblíbené, a zda jim stále důvěřuje. Ač již platební karta není při bezhotovostním platebním styku žádným nováčkem, těší se stále velké oblibě. Najde se stále více lidí, kteří podléhají jejímu kouzlu. V celém sledovaném období narostla obliba platebních karet o 26%, ale to již není takovým boomem, který se konal v rozmezí let 2001 – 2007, kdy došlo k nárůstu o 85%. Tento jev je zcela pochopitelný – v tomto období ještě existovalo dost bankovních klientů, kteří žádnou kartu nevlastnili. Ve sledovaném časovém úseku v práci došlo k základní saturaci klientského portfolia debetními kartami. Do budoucna se dá očekávat spíše postupný nárůst počtu kreditních karet jako druhých karet jednotlivých klientů.

Banky i obyvatelstvo si začaly uvědomovat i možná rizika pojící se s platebními kartami a tím se ruku v ruce zvýšil počet čipových karet, které poskytují svým majitelům vyšší bezpečnost a řadu doprovodných služeb. Na první pohled byl nejvýraznější nárůst v roce 2007, kdy došlo ve srovnání s rokem předchozím k pozitivní změně o 66,6%, tj. z počtu 3 488 627 kusů na 5 811 912 kusů. I v následujících letech se čipové karty těšily větší oblibě v podobě 24,61% (2008), 8,96% (2009) a za rok 2010 se hovoří o čísle 10,29%. Prudký nárůst počtu čipových karet v těchto letech vyplývá z toho, že kartové asociace VISA a MasterCard nastavily bankám podmínky pro vydávání karet tak, aby je k přechodu na čip motivovaly, a to třeba i negativně - při podvodné transakci nese náklady banka, jejíž karta má jen magnetický proužek.

Zajímavým jevem byl také klesající zájem o kreditní karty v roce 2009, kdy došlo k poklesu počtu z původních 1 276 714 kusů na 1 224 814 kusů, tj. o 4,07%. Vysvětlit se to dá obavami obyvatelstva z ekonomických zpráv, které přicházely z USA. Tento pokles však neměl další pokračování a již v roce 2010 došlo k poměrně výraznějšímu nárůstu v podobě 27,73% (z 1 224 814 kusů na 1 564 430 kusů) vydaných kreditních karet v porovnání s rokem předešlým. V závislosti na sílící oblibě kreditních karet dochází k postupnému omezování vydávání charge karet

ze strany bank. Kreditní karty nabízející oproti charge kartám klientům větší flexibilitu a jsou zároveň výhodnější i pro banku.

K tomu, aby bylo možné porovnat, jak je rozvinutý místní kartový trh a jak jsou karty oblíbené u obyvatelstva, bylo nutné provést jeden z mnoha prováděných výpočtů – počet karet připadajících na jednoho obyvatele. Nejnovější údaj z roku 2010 udává hodnotu 0,88 karty/obyvatele. S tímto výsledkem se Česká republika nachází na předních příčkách ve střední a východní Evropě. V porovnání s kartově vyspělejšími zeměmi však stále mírně zaostává.

Práce se dále zabývala analyzováním struktury platebních karet, tedy tím, jakým typům platebních karet dává české obyvatelstvo přednost. Nejpoužívanější platební kartou v ČR je VISA Electron, která je určena výhradně pro elektronické prostředí, tedy platební terminály a bankomaty. Je nutné však konstatovat, že i přes její dominantní postavení na českém kartovém trhu má její výskyt klesající tendenci. Ještě v roce 2006 se hovoří o pozitivní změně v podobě 17,96% a o rok později meziročně vzrostl počet vydaných karet Electron již jen o 7,54%, tj. z počtu 4 221 700 kusů na 4 540 156 kusů. V roce následujícím, tedy v roce 2008, byl zahájen pravidelný meziroční pokles počtu vydaných karet Electron, konkrétně se jedná o meziroční poklesy v podobě 2,58% (2008), 4,68% (2009) a 4,91% (2010). Naopak roste popularita karet embosovaných – VISA a MasterCard, kdy vydané karty MasterCard dosáhly v roce 2010 počtu 2 092 122 kusů a při opětovném celkovém hodnocení v 6letém rozmezí došlo ke znatelnému a téměř shodnému nárůstu karet MasterCard a VISA o cca 140%. Embosované karty nabízejí totiž klientům širší a všestrannější využitelnost.

Další oblastí, která je důležitá pro sledování vývoje využitelnosti platebních karet, je oblast bankomatová. V České republice dochází rok od roku k nárůstu bankomatové sítě v podobě 7,05% (2006), 8,62% (2007), 5,08% (2008), 4,10% (2009) a 5,14% (2010). Ve sledovaném období bylo zaznamenáno zvýšení tempa růstu bankomatů o 34%, což o 8 procentních bodů převyšuje tempo nárůstu karet ve sledovaném období. Zde dochází tedy k tomu, že se banky snaží, aby klientela držící právě jejich platební karty, měla co největší pohodlí při potřebě použít bankomat. Vyspělost infrastruktury bankomatové sítě zobrazuje počet bankomatů připadajících na milion obyvatel. V roce 2010 bylo dosaženo počtu 367 bankomatů/milion obyvatel.

Místa, bez nichž by jen těžko platební karty dosahovaly takových výsledků, jakých dosahují, jsou místa obchodní. Počet provozoven ve sledovaném období v meziročním srovnání v letech 2007, 2008, 2009 a 2010 narůstal. Výjimku tvoří rok 2006, kdy počet provozoven mírně klesl o 2,56% oproti předchozímu roku. Největšímu nárůstu se počet obchodních míst těšil v roce 2009, kdy došlo k navýšení ve srovnání s rokem 2008 o 7,94%. V roce 2010 počet provozoven dosáhl čísla 65 293 a ve srovnání s prvním pozorovaným rokem (rok 2005; 54 667) došlo k nárůstu o téměř 20%.

Část práce je věnována analýze internetového prostředí. Počet tzv. e-shopů se neustále zvyšuje. Vypovídajícím ukazatelem je 123% nárůst obchodníků v internetové oblasti od roku 2007 do roku 2010. V návaznosti na to roste i počet a objem transakcí provedených v internetovém prostředí. Počet transakcí však narůstal strměji než jejich objem a v závislosti na tom docházelo k poklesu průměrné platby provedené tímto způsobem. Ještě v roce 2007 byla průměrná platba 2 924 Kč a v roce 2010 již jen 1 254 Kč. Došlo tedy k poklesu o 1 670 Kč, tj. o 57,1%. K největšímu snížení průměrně provedené platby na internetu došlo v roce 2008 oproti roku předchozímu o 921 Kč, tedy o 31,5%, což bylo nejmarkantnější snížení v porovnání ostatních meziročních změn. Důvodem je větší ochota majitelů karet provádět nákupy prostřednictvím internetu i za zboží běžné potřeby.

Dále byl sledován vývoj platebních karet vydaných jen na území České republiky a průměrná platba provedená právě těmito kartami. Během 6letého sledované období, v závislosti na menším meziročním nárůstu objemu transakcí, docházelo k poklesu průměrné platby. K tomuto klesání docházelo pravidelně každým rokem od roku 2005. Nejdříve však jen v řádu korun, následně desetikorun a v roce 2010 došlo k poklesu o 127 Kč. Tento jev svědčí o tom, že majitelé karet jsou rok od roku ochotnější využívat karty i pro běžné nákupy a ne jen pro tzv. „exkluzivní“.

Lze říci, že takové bankovní produkty jako platební karty jsou jistě nenahraditelné a nezastupitelné. Jsou jedinečným a nejrozšířenějším produktem v tomto směru. Klientům jsou velmi dobře známy výhody plynoucí z využívání platebních karet a mají v ně velikou důvěru. Důkazem pro toto tvrzení není jen četnost využívání platebních karet, ale i celkový objem transakcí.

Z trendů sledovaných v této bakalářské práci lze v blízké budoucnosti

předpokládat neustálý přesun fyzických peněz do jejich elektronické podoby, která sleduje rozvoj v IT technologiích.

Co ale přinese budoucnost? Bude se i nadále používat platební karta ve stejné podobě a stejným způsobem jako tomu je dnes? Dost možná ne. Před několika lety by nikoho ani ve snu nenapadlo, že bude možné například platit kartou přes internet. Dnes je to již součástí běžného života a nikdo se nad tím nijak zvlášť nepozastavuje. Až budoucnost ukáže, jak dlouho se ještě bude obyvatelstvo setkávat s platební kartou, a zda dokáže nějaká jiná technologie to, co dokázala platební karta.

12. Seznam použité literatury

- BLAŽÍČEK, Jiří; UKLEIN, Jiří. *Bankovníctví*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita Brno, 1997. 180 s. ISBN 80-210-1715-5.
- DVOŘÁK, Petr. *Komerční bankovníctví pro bankéře a klienty*. Praha: Linde a.s., 1999. 475 s. ISBN 80-7201-141-3.
- JUŘÍK, Pavel. *Encyklopeie platebních karet: historie, současnost a budoucnost peněz a platebních karet*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing a.s., 2003. 312 s. ISBN 80-247-0685-7.
- JUŘÍK, Pavel. *Platební karty - Velká encyklopedie 1870 - 2006*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing a.s., 2006. 296 s. ISBN 80-247-1381-0.
- JUŘÍK, Pavel. *Svět platebních a identifikačních karet*. 2. přepracované vydání. Praha: Grada Publishing s.r.o., 2003. 184 s. ISBN 80-247-0195-2.
- LIŠKA, Václav. *Peníze a platby*. 1. vydání. Praha: ČVUT, 1995. 190 s. ISBN 80-01-01385-5.
- MARVANOVÁ, Marie; SCHLOSSBERGER, Otakar a kol. *Platební styk*. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: Bankovní institut a.s., 1998. 376 s.
- MÁČE, Miroslav. *Platební styk - klasický a elektronický*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing s.r.o., 2006. 220 s. ISBN 80-247-1725-5.
- PŘÁDKA, Michal; KALA, Jan. *Elektronické bankovníctví*. 1. vydání. Praha: Computer Press, 2000. 166 s. ISBN 80-7226-328-5.
- SCHLOSSBERGER, Otakar; HOZÁK, Ladislav. *Elektronické platební prostředky*. 1. vydání. Praha: Bankovní institut vysoká škola, 2005. 144 s. ISBN 80-7265-073-4.
- ŠENKÝŘOVÁ, Bohuslava, a kol. *Bankovníctví*. 1. vydání. Praha: Grada publishing s.r.o., 1997. 264 s. ISBN 80-7169-464-9.

13. Seznam internetových zdrojů

- *Bankovníkarty.cz* [online]. © 2011 [cit. 2011-01-15]. Statistika. Dostupné z [www: <http://www.bankovníkarty.cz/pages/czech/profil_statistiky.html>](http://www.bankovníkarty.cz/pages/czech/profil_statistiky.html).
- *Bankovníkarty.cz* [online]. © 2011 [cit. 2011-01-15]. Tiskové zprávy. Dostupné z [www: <http://www.bankovníkarty.cz/pages/czech/media_tiskove_zpravy.html>](http://www.bankovníkarty.cz/pages/czech/media_tiskove_zpravy.html).
- *Bankyunas.cz* [online]. 10. září 2010 [cit. 2011-02-16]. Banky v ČR. Dostupné z WWW: <<http://bankyunas.cz/>>.
- *Cnb.cz* [online]. ©2003-2011 [cit. 2011-02-16]. O ČNB. Dostupné z [www: <http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/>](http://www.cnb.cz/cs/o_cnb/).
- *Czso.cz* [online]. ©2011 [cit. 2011-03-16]. Pohyb obyvatelstva. Dostupné z [www: <http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/kalendar/aktual-oby>](http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/kalendar/aktual-oby).
- *Financninoviny.cz* [online]. ©2011 [cit. 2011-03-04]. Osobní finance. Dostupné z [www: <http://www.financninoviny.cz/os-finance/zpravy/pocet-bankomatu-v-cr-se-za-10-let-vice-nez-zdvojnasil/527280&id_seznam>](http://www.financninoviny.cz/os-finance/zpravy/pocet-bankomatu-v-cr-se-za-10-let-vice-nez-zdvojnasil/527280&id_seznam).
- *Kreditka.cz* [online]. © 2008 [cit. 2011-03-09]. Slovníček základních pojmů. Dostupné z [www: <http://www.kreditka.cz/html.cz/slovnicek.html>](http://www.kreditka.cz/html.cz/slovnicek.html).
- *MaterCard.com* [online]. © 1994-2011 [cit. 2010-05-24]. Co je platební karta. Dostupné z [www: <http://www.mastercard.com/cz/personal/cz/viceokartach/platebni_karty.html>](http://www.mastercard.com/cz/personal/cz/viceokartach/platebni_karty.html).

14. Seznam grafů, tabulek a schémat

Graf 1: Vývoj počtu vydaných karet v ČR 2005 – 2010.....	- 35 -
Graf 2: Meziroční procentuální změna v počtech vydaných karet v ČR 2006 – 2010.....	- 36 -
Graf 3: Struktura vybraných vydaných karet v ČR 2005 – 2010.....	- 38 -
Graf 4: Počet instalovaných bankomatů v ČR 2005 – 2010.....	- 40 -
Graf 5: Počet a objem výběrů z bankomatů v ČR 2005 – 2010.....	- 40 -
Graf 6: Průměrný výběr z bankomatů v ČR 2005 – 2010.....	- 41 -
Graf 7: Vývoj obchodních míst v ČR 2005 – 2010.....	- 42 -
Graf 8: Počet a objem transakcí u obchodníků v ČR 2005 – 2010.....	- 44 -
Graf 9: Počet domácích a zahraničních transakcí u obchodníků v ČR 2005 – 2010.....	- 45 -
Graf 10: Objem domácích a zahraničních transakcí u obchodníků v ČR 2005 – 2010.....	- 45 -
Graf 11: Průměrná platba u obchodníků vydanými kartami v ČR 2005 – 2010.....	- 46 -
Graf 12: Počet obchodníků akceptujících karty na internetu v ČR 2007 – 2010.....	- 47 -
Graf 13: Počet a objem transakcí na internetu v ČR 2007 – 2010.....	- 47 -
Graf 14: Průměrná platba na internetu v ČR 2007 – 2010 (v Kč).....	- 48 -
Tabulka 1: Náležitosti platebních karet.....	- 19 -
Tabulka 2: Vývoj počtu vydaných karet v ČR 2005 – 2010.....	- 35 -

Tabulka 3: Počet vydaných karet na 1 obyvatele v ČR 2005 – 2010.....	- 37 -
Tabulka 4: Struktura vydaných karet v ČR 2005 – 2010.....	- 37 -
Tabulka 5: Vývoj v oblasti bankomatů v ČR 2005 – 2010.....	- 39 -
Tabulka 6: Počet bankomatů na 1 milion obyvatel v ČR 2005 – 2010.....	- 40 -
Tabulka 7: Průměrný výběr z bankomatů v ČR 2005 – 2010.....	- 41 -
Tabulka 8: Vývoj obchodních míst v ČR 2005 – 2010.....	- 42 -
Tabulka 9: Využívání vydaných karet v ČR 2005 – 2010	- 44 -
Tabulka 10: Průměrná platba u obchodníků vydanými kartami v ČR 2005 – 2010.....	- 46 -
Tabulka 11: Používání karet na internetu v ČR 2005 – 2010	- 46 -
Tabulka 12: Průměrná platba na internetu v ČR 2007 – 2010.....	- 48 -
Schéma 1: Dělení karet podle druhu záznam u na kartě	-23-